

บทที่ 2

ความหมายและความสำคัญของเวลา

2.1 ความหมายของเวลา

2.1.1 ความหมายตามรากศัพท์ภาษาไทย

คำว่า เวลา เป็นคำประสมสองพยางค์จากคำว่า เว กับคำว่า ลา เป็นคำนาม ซึ่งมีความหมายว่า ช่วงระยะเวลาที่ยาวนานที่มีอยู่หรือเป็นอยู่ โดยนิยามกำหนดขึ้นเป็นครุ คราว วัน เดือน ปี เป็นต้น เช่น เวลาเป็นเงินเป็นทอง ขอเวลาสักครู่ (ประธานกรรมการชำระพยานุกรมและคณะกรรมการ. 2544: 1086) และในยุคต้นของประเทศสยามยังมีสำนวนเรียกต่างๆ นีว่า เพลา ด้วยเช่นกัน และตามรากศัพท์ภาษาไทย มีศัพท์อยู่หลายคำที่สามารถใช้สลับกันได้ระหว่างอักษร ว.แหวน กับ พ.พาน ดังเช่น วัฒนา กับ พัฒนา วิสุทธ์ กับ พิสุทธ์ วิหค กับ พิหค วิมาน กับ พิมาน วินาศ กับ พินาจ และวิหาร กับ พิหาร ซึ่งจะให้ความหมายเดียวกันนั่นเอง และในที่นี้ คำว่า เพลา อ่านว่า [เพ-ลา] เป็นคำนาม หมายถึง กาล, คราว (ประธานกรรมการชำระพยานุกรมและคณะกรรมการ. 2544: 800)⁵⁷

2.1.2 ความหมายตามรากศัพท์ภาษาอังกฤษ

คำว่า Time (ไทม์) n. (ย่อมาจาก Noun แปลว่า คำนาม) มีความหมายว่า เวลา, ช่วงเวลา, ระยะเวลา, โอกาส, สมัย, ยุค, กาล, ฤดูกาล, ครั้ง, ช่วง, อายุ, วันตาย, เท่า, จังหวะ, อัตราความเร็ว, เวลาพักผ่อน, อัตราค่าจ้างตามช่วงเวลา, สิทธิ, ระยะเวลาการตั้งครุ, หรือให้ความหมายในรูป adj. (ย่อมาจาก Adjective แปลว่า คุณศัพท์) คือเกี่ยวกับเวลา, เกี่ยวกับระเบิดเวลา, ตั้งเวลา, หรือให้ความหมายในรูป vt.,vi. (ย่อมาจาก Transitive verb, Intransitive verb แปลว่า สกรรมกริยา, อกรรมกริยา) คือจับเวลา, ตั้งเวลา, ควบคุมเวลา (<https://dict.longdo.com> อ้างจาก English-Thai, HOPE Dictionary: สืบค้นเมื่อวันที่ 27/5/59)

2.1.3 ความหมายตามรากศัพท์ภาษาอาหรับ

ในเชิงภาษา คำว่า เวลา เป็นคำนามที่เป็นเอกพจน์มาจากภาษาอาหรับว่า “عَصْرٌ” (อัสรูน) ซึ่งแปลว่า กาลสมัย, ยุค, กาลเวลา, ยุคสมัย ซึ่งมาจากรากศัพท์ของคำกริยา (فعل) นั้นคือ عَصَرَ (อะเศาะเราะ) แปลว่า คั้นน้ำ, บีบรัด, ระวัง หรือ عَصَرَ (อัสเศาะเราะ) แปลว่า ปล่อยตัว, อยู่ในสมัย, (ลม) พัดเอาเมฆฝนมา หรือ عَاصَرَ (อาเศาะเราะ) แปลว่า อยู่ในกาลสมัย, รุ่นเดียวกัน, รุ่นราวคราวเดียวกัน และสามารถผันคำเป็นนามพหูพจน์ได้หลายคำ คือ أَعْصُرُ (อะอัสรูน), أَعْصَارٌ (อะอ

⁵⁷ จากพยานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542.

ศอรุน), عُصْرٌ (อุศรุณ), عُصْرٌ (อุศรุณ), และคำนี้เมื่อนำไปเปรียบเรียงกับคำว่า صَلَاة (เศาะลาตุน) นั่นคือ صَلَاة الْعَصْرِ (เศาะลาตุลอัศร) แปลว่า การละหมาดอัศร ตามความหมายในเชิงวิชาการ หมายถึงการละหมาดในเวลาเย็น ซึ่งเป็นช่วงเวลาสุดท้ายของกลางวัน (มานพ วงศ์เสงี่ยม. 2551: 320)⁵⁸

ในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานได้กล่าวถึงสำนวนคำต่างๆ ที่มาจากรากศัพท์ของคำว่า นี้ไว้ 5 สถานที่ด้วยกันซึ่งจะมีรูปคำและความหมายที่ต่างกันออกไปซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงความหลากหลายที่มีความเป็นอรรถรสในเชิงภาษาและมีความเป็นศาสตร์ที่กว้างขวางในเชิงวิชาการ เป็นการยืนยันถึงความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านสำนวนภาษาและเป็นอัตลักษณ์เฉพาะในแต่ละแขนงวิชาการต่างๆ เพื่อนำมาศึกษาและทำความเข้าใจซึ่งในที่นี่จะขอนำเสนอรายละเอียดเป็นลำดับชั้นความหมายดังต่อไปนี้

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ คำว่า

﴿... فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ
لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾

(سورة البقرة: بعض من آية 266)

ความว่า “ครั้งต่อมาก็มีลมพายุโหมกระหน่ำสวนนั้น โดยมีไฟในนั้นแล้วมันก็เกิดเพลิงไหม้(หมดทั้งสวน) เช่นนั้นแหละอัลลอฮ์ทรงชี้แจงกับบรรดาโองการต่างๆเพื่อเจ้าทั้งหลายจะได้ใคร่ครวญ”

(สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์: ส่วนหนึ่งของโองการ 266)

อัญญาอะบะรีย์ (al-Tabarī, 2000-1420: 5/554) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงชี้แจง และสั่งใช้ให้ใช้จ่ายในหนทางของพระองค์ ซึ่งจะชี้แจงวิธีการใช้จ่ายนั้นอย่างไร?”⁵⁹ เพื่อเป็นการชี้แจงถึงบัญญัติ การอนุมัติ และการห้ามในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ต้องการชี้แจงในพวกเจ้าทั้งหลายจะได้ใคร่ครวญ”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้น สามารถสังเกตได้ชัดเจนถึงนัยความหมายของคำว่า إِعْصَارٌ (อิฮ์ศอรุน) ที่ให้ความหมายว่า “ลมพายุ” ที่มาจากรากศัพท์ของคำว่า عَصَرَ (อะเศาะเราะ) ซึ่งถ้าหากพิจารณาถึงปรากฏการณ์ลมพายุที่เกิดขึ้น ก็ย่อมเกี่ยวโยงและมีความสัมพันธ์กันกับช่วงระยะเวลาด้วย และเป็นการสร้างความกลมกลืนระหว่างปรากฏการณ์กับช่วงระยะเวลาที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ ซึ่งก็มาจากพระประสงค์พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่ต้องการให้มนุษย์นั้นรู้จักการใคร่ครวญและวิเคราะห์ถึงปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาศึกษาเรียนรู้และทำความเข้าใจในแต่ละบริบทของชีวิต และยังมีกล่าวในสุเราะฮ์ยูสุฟเกี่ยวกับรากศัพท์ของคำว่า عَصَرَ (อะเศาะเราะ) อีกว่า

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ คำว่า

﴿وَدَخَلَ مَعَهُ السَّجْنَ فَتَيَانٍ قَالَ أَحَدُهُمَا إِنِّي أَرَانِي أَعْصِرُ خَمْرًا وَقَالَ

⁵⁸ จากพจนานุกรมอาหรับ-ไทย.

⁵⁹ โดยการบริจาดทานจากสิ่งที่ดีๆ ที่ได้แสวงหาไว้.

الْآخِرُ إِلَيَّ أَرْزِي أَعْجَلُ فَوْقَ رَأْسِي خُبْرًا تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ نَبْنَأُ بِتَأْوِيلِهِ
إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٦﴾

(سورة يوسف: 36)

ความว่า “และชายหนุ่มสองคน (มหาดเล็ก) ได้เข้าคุกพร้อมกับเขา
หนึ่งในสองคนกล่าวว่า แท้จริงฉันฝันเห็นว่าฉันคืบคลานและอีกคน
หนึ่งกล่าวว่า แท้จริงฉันฝันเห็นว่าฉันแบกขนมปังไว้บนศีรษะของ
ฉัน แล้วนกได้มากินมัน จึงบอกเราด้วยการทำนายฝัน แท้จริงเรา
เห็นท่านอยู่ในหมู่ผู้ทำความดี”

(สุเราะฮ์ยูซุฟ: 36)

อัญญาอะบะรีย์ (al-Ṭabarīy, 2000-1420: 16/94) ได้อธิบายว่า: “ศาสนทูตยูซุฟ عليه السلام
ได้ถูกจำคุก⁶⁰ พร้อมกับชายหนุ่ม (มหาดเล็ก) สองคน ซึ่งทั้งสองเป็นบ่าวรับใช้ของคหบดีคนหนึ่ง
คนทำเครื่องตีและอีกคนหนึ่งเป็นคนทำอาหาร”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้น สามารถสังเกตได้ชัดเจนถึงนัยความหมายของคำ
ว่า أَعْصِرُ (อะฮ์ศิรฺ) ที่ให้ความหมายว่า “คืบ” ที่มาจากรากศัพท์ของคำว่า عَصَرَ (อะเศาะเราะ) เช่นกัน
ซึ่งหากพิจารณาถึงคำว่า أَعْصِرُ (อะฮ์ศิรฺ) นั้น มีความสัมพันธ์อยู่กับช่วงเวลาของความฝัน และใน
สถานการณ์ช่วงเวลานั้น ท่านศาสนทูตยูซุฟ عليه السلام ถูกกล่าวหา และตัดสินจำคุก เป็นช่วงเวลาทีพระองค์
อัลลอฮ์ ﷻ ทดสอบท่าน และในขณะเดียวพระองค์ก็ทรงประทาน عِلْمَ الْعَبِيَّةِ (ความรู้อันเร้นลับอัน
ได้แก่การทำนายฝันที่แม่นยำที่มาจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ โดยตรง) ให้แก่ท่าน และเป็นผลสืบเนื่องทำ
ให้ท่านได้รับการนิรโทษกรรมความผิด และกลายเป็นผู้มีอำนาจบริหารการคลังในเวลาต่อมา

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสว่า

﴿ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ فِيهِ يُعَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْرِضُونَ ﴿٤٩﴾﴾

(سورة يوسف: 49)

ความว่า “หลังจากนั้นปีที่มวลชนจะได้รับฝนติดตามมาและในปีนั้น
พวกเขาจะได้คืบคลาน”

(สุเราะฮ์ยูซุฟ: 49)

อัญญาอะบะรีย์ (al-Ṭabarīy, 2000-1420: 16/128) ได้อธิบายว่า: “โองการนี้เป็นการ
แจ้งข่าวเล่าถึงศาสนทูตยูซุฟ عليه السلام ต่อกลุ่มชนของท่านจากสิ่งที่ไม่ได้อยู่ในมุมมองวิสัยทัศน์ของท่าน
แต่มันคือสิ่งที่มาจากความรู้อันเร้นลับที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานให้แก่ท่าน เพื่อเป็นการบ่ง
บอกถึงสถานภาพการเป็นศาสนทูตของท่านและเป็นหลักฐานยืนยันบนความสัจจริง”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้น สามารถสังเกตได้ชัดเจนถึงนัยความหมายของคำ
ว่า يَعْرِضُونَ (ยะฮ์ศิรฺูน) ที่ให้ความหมายว่า “คืบ” เหมือนกับคำว่า أَعْصِرُ (อะฮ์ศิรฺ) เช่นกันที่มาจากราก

⁶⁰ จากรายงานของอักริมะฮฺ กล่าวว่า เป็นเวลาเจ็ดปี (al-Ṭabarīy, 2000-1420 : 16/94 เลขที่ 19265)

ศัพท์ของคำว่า عَصَرَ (อะเศาะเราะะ) และคำว่า يَعْصِرُونَ (ยะอ์ศิรูน) นั้น มีความสัมพันธ์กันกับช่วงเวลา 7 ปีที่ประชาชาติในเมืองจะมีความอุดมสมบูรณ์ ตามที่ท่านศาสนทูตยูสุฟ عليه السلام ได้ทำนายฝันไว้

ในการหยิบยกโองการที่ผ่านมาข้างต้น สามารถชี้ให้เห็นถึงความหลากหลายของสำนวนและภาษาที่เกี่ยวข้องกับรากศัพท์ของคำว่า عَصَرَ (อะเศาะเราะะ) ซึ่งถ้าหากเราได้พิจารณาถึงคำศัพท์ต่างๆ เหล่านั้นแล้ว ยิ่งทำให้orroรสแห่งสำนวนอัลกุรอานมีความเข้มข้นขึ้นไปอีก

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสไว้อีกว่า

﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا﴾

(سورة النبأ: 14)

ความว่า “และเราได้หลั่งน้ำลงมามากมายจากเมฆฝน”

(สุเราะฮ์อันนะบะอ: 14)

อิบน์ กะษีรฺ (’Ibn Kathīr, 1999-1420: 8/303) ได้อธิบายว่า: “อิบน์ อับบาส رضي الله عنه ได้กล่าวว่า คำว่า الْمُعْصِرَاتِ (อัลมุอ์ศิรอต) นั้นคือลม الْكُرِّيَا (อ์รริยาหฺ) และอัคริมะฮฺ มุญาฮิด เกาะตา ดะฮฺ มะกอติล กัลบียฺ ซัยด์ เบ็น อัสมั และลูกของท่าน คืออับดุลเราะหฺมาน ก็กล่าวเช่นเดียวกันกับอิบน์อับบาส رضي الله عنه ว่าแท้จริงคำว่า الْمُعْصِرَاتِ (อัลมุอ์ศิรอต) ก็คือลม الْكُرِّيَا (อ์รริยาหฺ) และความหมายของประโยคนี้คือแท้จริงลมนั้นได้ผกผัน (ทำปฏิกริยา) ให้เกิดฝนจากก้อนเมฆนั้น”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้น สามารถชี้ชัดได้ชัดเจนถึงนัยความหมายที่แตกต่างกันอีกของคำว่า الْمُعْصِرَاتِ (อัลมุอ์ศิรอต) ที่ให้ความหมายว่าลม الْكُرِّيَا (อ์รริยาหฺ) ซึ่งในขณะที่จะเกิดฝนตกนั้น ลมถือเป็นตัวแปรสำคัญที่สร้างปฏิกริยาทางธรรมชาติกับก้อนเมฆจนทำให้เกิดฝนตกได้⁶¹

และยังมีอีกสำนวนหนึ่งที่มาจากรากศัพท์ของคำว่า عَصَرَ (อะเศาะเราะะ) เช่นกันที่เป็นเป้าหมายหลักในการทำวิจัยครั้งนี้ ซึ่งจะมาในรูปคำที่เรียกว่าอาการนาม (مَصْدَرٌ)

ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสว่า

﴿وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾

(سورة العصر: 1-2)

ความว่า “ขอสาบานด้วยกาลเวลา แท้จริงมนุษย์อยู่ในการขาดทุน”

(สุเราะฮ์อัลอัศร: 1-2)

อิบน์ กะษีรฺ (’Ibn Kathīr, 1999-1420: 8/480) ได้อธิบายว่า: “จากคำว่า (العَصْرِ) หมายถึง ช่วงเวลาที่บังเกิดการเคลื่อนไหวของศาสนทูตอาดัม عليه السلام จากความดีและความชั่วที่ปรากฏขึ้นในขณะนั้น”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นบ่งบอกและแสดงให้รู้ว่ำนัยความหมายของคำว่า (العَصْرِ) คือช่วงเวลาหรือกาลเวลาปฐมฤกษ์ที่ท่านศาสนทูตอาดัม عليه السلام เริ่มเคลื่อนไหวรับรู้สิ่งต่างๆ ไม่

⁶¹ เป็นไปตามพระประสงค์ของอัลลอฮ์ ﷻ

ว่าจะเป็นที่ดีหรือความชั่วที่เกี่ยวกับมนุษย์ทุกคน ซึ่งในขณะนั้นการฝ่าฝืนของอิบลิสและการ
ภักดีของมวลมะลาอิกะฮ์ที่มีต่อท่านศาสนทูตอาดัม عليه السلام ถือเป็นปรากฏการณ์ทั้งความดีและความชั่วที่
มีความสัมพันธ์กับมนุษย์ตั้งแต่นั้นมา นับเป็นปรากฏการณ์ที่ยิ่งใหญ่แห่งมวลมนุษย์ทั้งหลายได้รำลึก
ไตร่ตรอง และใคร่ครวญถึงภารกิจและเรื่องราวต่างๆที่เกี่ยวข้องกับช่วงเวลา ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นและ
จุดสุดท้ายที่มนุษย์ทุกคนต้องเผชิญกับมัน

และยังมีคำว่า (دَهْرٌ) ที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “عَصْرٌ” ซึ่งแปลว่า กาล,
เวลา, ยุค, สมัย เช่นกัน ดังพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสว่า

﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُورًا﴾

(سورة الإنسان: 1)

ความว่า “แน่นอนกาลเวลาที่ยาวนานได้เกิดขึ้นแก่มนุษย์ เมื่อเขามิ
ได้เป็นสิ่งที่ถูกกล่าวถึงเลย”

(สุเราะฮ์อัลอินसान: 1)

อิบน์ กะษีร์ (Ibn Kathīr, 1999-1420: 8/285) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ
ทรงแจ้งข่าวถึงสถานภาพของมนุษย์ว่าแท้จริงก่อนหน้านั้นพวกเขาได้ถูกกล่าวถึงเลยเนื่องจากพวก
เขาคือสิ่งถูกสร้างที่ไร้เกียรติและมีสภาพที่อ่อนแอ”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นบ่งชี้ให้เห็นถึงคำว่า (دَهْرٌ) คือกาลเวลาที่ไร้
ขีดจำกัดไม่สามารถคำนวณได้ซึ่งพระองค์ทรงสร้างสรรพสิ่งอื่นมาก่อนจากมนุษย์จะถูกสร้าง เป็น
ช่วงเวลาที่ยาวนานไม่สามารถล่วงรู้ได้เว้นแต่พระองค์ เป็นความน่าอัศจรรย์ใจแก่ผู้ที่ใคร่ครวญถึง
โองการดังกล่าวที่ย้ำเตือนให้รู้ซึ่งถึงแก่นแท้ของมนุษย์ที่มีสถานภาพไร้เกียรติและอ่อนแอกว่าสิ่งถูก
สร้างอื่นๆ เพราะมนุษย์บางกลุ่มเป็นผู้กตัญญูรู้คุณและอีกบางกลุ่มเป็นผู้เนรคุณฝ่าฝืนทั้งที่พระองค์
ทรงได้ชี้แนะแนวทางให้แก่พวกเขาแล้ว และในขณะเดียวกันคำว่า (دَهْرٌ) ยังให้นัยความหมายถึง
ช่วงเวลาที่ขีดจำกัดสามารถคำนวณได้ นั่นคือหนึ่งปี ดังที่ศาสนทูต ﷺ กล่าวว่า

((مَنْ صَامَ رَمَضَانَ ثُمَّ أَتْبَعَهُ سِتًّا مِنْ شَوَّالٍ كَانَ كَصِيَامِ الدَّهْرِ))

(أخرجه مسلم، د.ت.: 2815)

ความว่า “บุคคลใดถือศีลอดรอมฎอนแล้วจากนั้นได้ถือศีลอดต่ออีก
หกวันในเดือนเซอ์วาล เท่ากับเขาได้ถือศีลอดตลอดปี”

(บันทึกโดย Muslim, n.d.: 2815)

จะเห็นได้ว่าในบางบริบทของสำนวนคำว่า (دَهْرٌ) ให้นัยอธิบายถึงช่วงเวลาหนึ่งปีซึ่ง
หากย้อนกลับไปพิจารณาถึงคำว่า “عَصْرٌ” ในบางบริบทของสำนวนที่ใช้ก็ให้นัยอธิบายหนึ่งปีเช่นกัน
ดังที่อิมามมาลิก (ขอพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงเมตตาท่าน) กล่าวว่า “บุคคลใดสาบานว่าจะไม่พูดกับ
ชายคนหนึ่งในระยะหนึ่งอัสร์ เท่ากับว่าเขาต้องไม่พูดกับชายผู้นั้นหนึ่งปี” อิบน์อะเราะบะบีเย่ให้ทัศนะ
ว่า แท้จริงการตีความของอิมามมาลิกเกี่ยวกับผู้ที่ทำการสาบานว่าจะไม่พูดกับคนๆ หนึ่งในระยะหนึ่ง
อัสร์นั่นคือหนึ่งปี เพราะคนส่วนมากใช้ปฏิบัติกัน และดังกล่าวนี้นับเป็นการให้ความหมายที่ไม่สละสลวย

ตามรากศัพท์เดิม ส่วนอิมามอัซซาฟีอี (ขอพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงเมตตาท่าน) ให้ทัศนะว่า “ยอมรับได้กับช่วงเวลาหนึ่ง แต่จะต้องตั้งเจตนาว่าหนึ่งปี กล่าวคือผู้สาบานคือชาวอาหรับและต้องให้รู้ว่าเขาตั้งเจตนานานเท่าไร? หากมีเช่นนั้นให้ว่าตามทัศนะอิมามมาลิก (ขอพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงเมตตาท่าน) (‘Ibn ‘Aādil, n.d.: 16/444)

นอกจากนี้ยังมีคำว่า **زَمَنٌ** หรือ **زَمَانٌ** ซึ่งเป็นคำนามเอกพจน์มาจากรากศัพท์ของ คำกริยา (**فَعَلَ**) คือ **زَمَنَ** หรือคำกริยาเพิ่มหนึ่งอักษร **زَمِنَ** แปลว่า ดำเนินต่อไปเป็นเวลานาน และสามารถผันเป็นนามพหูพจน์ นั่นคือ **أَزْمَانَةٌ** ส่วนในเชิงวิชาการ บรรดานักปรัชญา⁶² ได้ให้นิยามความหมายคำว่า **زَمَانٌ** คือสภาวะการกำหนดที่มีการเคลื่อนไหวหรือโคจรของระบบจักรวาลที่แผ่ขยายปกคลุมอยู่ ส่วนบรรดานักวิทยาศาสตร์(ในสำนวนอาหรับเรียกว่า **Mutakallimūn**) ได้ให้นิยามความหมายคำว่า **زَمَانٌ** ว่าเป็นสำนวนหนึ่งจากสิ่งหรือปรากฏการณ์ใหม่ที่เป็นที่รู้จัก โดยถูกกำหนดให้เกิดขึ้นกับปรากฏการณ์ครั้งอื่นที่คาดหวังไว้ ดังเช่นคำกล่าวที่ว่า ฉันจะมาหาท่านในขณะ (ช่วงเวลาที่กำหนด) ตอนดวงตะวันขึ้น ดังนั้นแท้จริงดวงตะวันขึ้นเป็นสิ่งที่เป็นที่รู้จัก และการมาหาของบุคคลหนึ่งนั้นก็เป็นที่คาดหวังไว้ ฉะนั้นเมื่อทั้งสองสิ่งที่ได้คาดหวังไว้กับสิ่งที่เป็นที่รู้จักนั้นเกิดขึ้นอย่างพร้อมเพรียงกัน ก็จะไม่มีความคลุมเครือใดๆ เกิดขึ้นแน่นอน (al-Jurjānīy. 1998-1419: 83)⁶³

และยังมีคำว่า “**وَقْتٌ**” ที่ได้แปลว่า เวลา, ฤดู เช่นเดียวกัน ใกล้เคียงกันกับคำว่า “**عَصْرٌ**” ซึ่งเป็นนามเอกพจน์และมีนามพหูพจน์ว่า “**أَوْقَاتٌ**” แปลว่า ช่วงเวลาต่างๆ และในเชิงวิชาการ อัลญูรญานีย์ (Al-Jurjānīy. 1998-1419: 83) ได้ให้นิยามคำ “**وَقْتٌ**” นี้ว่า เป็นสำนวนที่ใช้ซึ่งมาจากสภาพต่างๆ ของท่าน นั่นคือ สิ่งที่มีความจำเป็นหรือต้องการไปยังมัน ด้วยการเตรียมพร้อมของท่านกับสิ่งอื่นที่ถูกกำหนดขึ้นมา เช่นท่านได้กำหนดวันเวลาในการร่วมสัมมนา หรือร่วมประชุมในวาระหนึ่งวาระใด ซึ่งวันเวลาหรือวาระดังกล่าวเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเตรียมพร้อมของท่าน เพราะวันเวลาและวาระนั้นจะเป็นตัวควบคุมความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการร่วมสัมมนาหรือร่วมประชุมอื่นๆ

2.2 ความหมายของการบริหารเวลา

2.2.1 ความหมายตามรากศัพท์ภาษาไทย

คำว่า บริหาร เป็นคำศัพท์สามพยางค์ อ่านว่า บอ-ริ-หาน หากเป็นคำกริยาหมายถึง ออกกำลัง เช่น บริหารร่างกาย; ปกครอง เช่น บริหารส่วนท้องถิ่น; ดำเนินการ, จัดการ เช่น บริหารธุรกิจ; และหากเป็นคำนาม หมายถึง ดำรัสสั่ง เช่น ราชบริหาร; คำแถลงไข เช่น พระพุทธบริหาร. (ป., ส.⁶⁴. บริหาร) อ้างถึง (ประธานกรรมการชำระพจนานุกรมและคณะกรรมการ. 2544: 609)

⁶² ในสำนวนอาหรับเรียกว่า **Hukamā’a**.

⁶³ นามว่า ‘Alīy bin Muḥammad มีชีวิตอยู่ในช่วง 740-816 อีจเราะฮ์.

⁶⁴ หมายถึง ย่อมาจากศัพท์ที่เป็นทั้งภาษาบาลีและสันสกฤต บ้างก็ออกเสียงว่า บริหาร (2544/10)

ดังนั้นเป้าประสงค์ของคำว่า บริหาร ในที่นี้ต้องการกล่าวถึงความหมายในมิติของ คำกริยาซึ่งหมายถึงดำเนินการและจัดการ กล่าวคือ การบริหารเวลา หมายถึง การดำเนินการและการ จัดการเวลานั่นเอง และเพื่อต้องการให้คำว่า บริหาร มีความกระชับและมีความหลากหลายในรูปแบบ ต่างๆ ที่มากขึ้น จึงขอหยิบยกคำนิยามจากนักวิชาการต่างๆดังต่อไปนี้

1) คณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร (2524: 2/5) กล่าวว่า ชูบ กาญจนประกร ได้กล่าวถึงความหมายของการบริหาร คือ การทำงานของคณะ บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่ร่วมกันปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

2) คณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร (2524: 2/5) กล่าวว่า ธงชัย สันติวงศ์ กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง งานของหัวหน้าหรือผู้นำที่ต้องการ กระทำเพื่อให้กลุ่มต่างๆที่มีคนหมู่มาอยู่รวมกัน และร่วมกันทำงาน เพื่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จน สำเร็จผลโดยได้ประสิทธิภาพ

3) รุจิรี ภู่อาระ และจันทราณี สงวนนาม (2545: 4-5) กล่าวถึงการบริหารว่าเป็น เรื่องของการทำกิจกรรมโดยผู้บริหาร และสมาชิกในองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมี ประสิทธิภาพ ด้วยการใช้ทรัพยากร และเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด นักบริหารหลายคนจึงมี ความคิดตรงกันว่า “การบริหารเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของคณะบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์ เฉพาะที่แน่นอนในการทำงาน” และนักบริหารบางคนเห็นว่า “การบริหารเป็นศิลปะของการเป็นผู้นำ ที่จะนำผู้อื่นให้ทำงานตามวัตถุประสงค์ได้” อ้างถึง (<https://www.gotoknow.org>: 27/5/59)

4) วิทยาธร ท่อแก้ว⁶⁵ (ม.ป.พ.: 4) ได้กล่าวถึงมิติการบริหารเวลา หมายถึง “การ กำหนดและการควบคุมการปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามเวลาและวัตถุประสงค์ที่กำหนด เพื่อก่อให้เกิด ประสิทธิภาพในงานหน้าที่ที่รับผิดชอบ”

จากความหมายและมุมมองนักวิชาการ กล่าวสรุปได้ว่า “การบริหารเวลา” คือการ ทำงานของคณะร่วมกัน ที่ได้กระทำการหรือปฏิบัติงานเป็นผลสำเร็จภายในระยะเวลาที่ถูกกำหนด โดย ใช้อองค์ความรู้ รวมถึงศิลปะวิธีการต่างๆ ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายทำงานจนเป็นผลสำเร็จตรงตาม จุดหมายขององค์การ หรือตรงตามจุดเป้าหมายที่ผู้นำได้เลือกตัดสินใจ

2.2.2 ความหมายตามรากศัพท์ภาษาอังกฤษ

คำว่า บริหาร ตามหลักภาษาอังกฤษกล่าวคือ **Administration** ซึ่งมีรากศัพท์จาก ภาษาลาติน “**administrat**” หมายถึง ช่วยเหลือ (assist) หรืออำนาจการ (direct) การบริหารมี ความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “**minister**” ซึ่งหมายถึง การรับใช้ หรือผู้รับใช้ หรือ ผู้รับใช้รัฐ คือ รัฐมนตรี สำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า **administer** หมายถึง การติดตามดูแลสิ่ง ต่างๆ (อ้างถึงใน <https://www.gotoknow.org>: สืบค้นเมื่อวันที่ 27/5/59) ซึ่งมีนักวิชาการหลาย ท่านที่ได้ให้คำนิยาม กล่าวคือ

⁶⁵ เป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ไซมอน (Simon: n.d.) ให้แนวคิดที่ว่า “การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่างๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ กล่าวคือ ผู้บริหารมิใช่เป็นผู้ปฏิบัติ แต่เป็นผู้ใช้ศิลปะในการทำให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานจนสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว”

บาร์นาร์ด (Barnard: 1972) กล่าวว่า “การบริหาร หมายถึง การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่ร่วมกันปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน”

เทอริ (Terry: 1968) ให้ความหมายว่า “การบริหาร เป็นกระบวนการต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดหน่วยงาน การอำนวยการ การควบคุม ที่ถูกพิจารณาจัดกระทำขึ้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยใช้กำลังคนและทรัพยากรที่มีอยู่”

ปีเตอร์ เอฟ ดรักเกอร์ (Peter F. Drucker: n.d.) ให้แนวคิดที่ว่า “การบริหารคือการทำให้งานต่างๆ ลุล่วงไปโดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้นำ”

เดโจน (Dejon: 1978) ให้ความหมายว่า “การบริหารเป็นกระบวนการที่จะทำให้วัตถุประสงค์ประสบความสำเร็จโดยผ่านทางบุคคลและการใช้ทรัพยากรอื่น กระบวนการดังกล่าวรวมถึงองค์ประกอบของการบริหารอันได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ การวางแผน การจัดองค์การ การกำหนดนโยบาย การบริการ และการควบคุม”

คณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร (2524: 2/5) กล่าวว่า วาร์เรน บี บราวน์ (Warren B. Brown, 1980: 6)⁶⁶ ให้แนวคิดที่ว่า “งานของผู้หน้าที่ใช้ทรัพยากรบริหารทั้งปวงที่มีอยู่ในหน่วยงานเพื่อให้เป้าหมายที่กำหนดไว้บรรลุผล”

ฮาโรลด์ คูนท์ซ์ (Harold Koontz: 1972)⁶⁷ ให้แนวคิดที่ว่า “การจัดดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยใช้ปัจจัยทรัพยากรการบริหารคือ คน วัสดุ เงิน และวิธีการจัดการต่างๆ”

เดเร็ก ทอร์ริงตัน (Derek Torrington: 1994)⁶⁸ ให้แนวคิดการบริหารว่า “งานของผู้บริหารที่ต้องกระทำให้สำเร็จโดยการประสานให้งานของผู้อื่นที่ต้องแก้ไขปัญหาและแสวงหาโอกาสให้กับองค์การได้บรรลุผล”⁶⁹

จากนัยความหมายและมุมมองนักวิชาการ กล่าวสรุปได้ว่า “การบริหารเวลา” คือ ศิลปะในการทำให้สิ่งต่างๆ ได้รับการกระทำหรือปฏิบัติจนเป็นผลสำเร็จภายในระยะเวลาที่ถูกกำหนด กล่าวคือ ไม่ว่าผู้บริหารจะเป็นผู้ปฏิบัติเองหรือไม่ใช่ผู้ปฏิบัติต้องใช้ศาสตร์องค์ความรู้รวมถึงศิลปะหรือกระบวนการทำให้ตนเองหรือผู้ปฏิบัติงานทำงานจนเป็นผลสำเร็จตรงตามจุดหมายขององค์การโดยอาศัยระยะเวลาเป็นส่วนสำคัญ

⁶⁶ จากหนังสือของท่าน Organization Theory and Management.

⁶⁷ จากหนังสือของท่าน Principles of Management.

⁶⁸ จากหนังสือของท่าน Effective Management.

⁶⁹ จากหนังสือความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร (Introduction to Administration)

2.2.3 ความหมายตามรากศัพท์ภาษาอาหรับ

คำว่า บริหาร ตามหลักภาษาอาหรับกล่าวคือ **أدار** (อัลอิดาเราะฮฺ) เป็นอาการนาม และมีรากศัพท์ที่ผันมาจากคำกริยาคือ **أدار** (อะดาเราะฮฺ) **أدار** (อิดาเราะฮฺ) **أدار** (อิดาเราะฮฺ) ซึ่งมีความหมายตามรากศัพท์ว่า ทำให้หมุนรอบ, หมุนไปและยังให้ความหมาย **أدار** (อัลอิดาเราะฮฺ) คือ กรรม, วงกลม, กอง, แผนก (มานพ วงศ์แสงรัมย์. 2551: 136-137)⁷⁰ ส่วนในพจนานุกรมอาหรับ-มลายูได้ ความหมายคำว่า **أدار** (อัลอิดาเราะฮฺ) ในเชิงกริยาซึ่งถึงอาการนามว่า **أدار** (อะดาเราะฮฺ อัลอัมเราะฮฺ) หมายถึง เขาได้ครอบคลุมการงานของเขา อัลมัรบะวี (al-Marbawīy. 1350: 211)⁷¹ “นั่นคือ เขาได้ทำงานอย่างทั่วถึงทั้งหมด” กล่าวคือ ได้บริหารการทำงานอย่างรอบด้าน

จากความหมายตามรากศัพท์ภาษาอาหรับของคำว่าบริหารข้างต้น แสดงให้รู้ถึงนัย ความหมายของคำดังกล่าว ซึ่งในขณะเดียวกันแหล่งที่มาของคำๆ นั้นได้มีปรากฏอยู่ในอัลกุรอาน (www.al-jazirah.com อ้างจาก Khālid bin Muḥammad al-ʿAnṣārīy. 31/01/2014: สืบค้นเมื่อ 21/01/2017) ซึ่งได้อธิบายถึงนัยความหมายของคำๆ นี้เช่นกัน

ดั่งที่พระองค์อัลลอฮ์ **ﷻ** ดำรัสว่า

﴿...إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا...﴾

(سورة البقرة، بعض من آية: 282)

ความว่า “ยกเว้นในกรณีที่เป็นการค้าในปัจจุบัน ซึ่งพวกเจ้าหมุนเวียน (ซื้อขายแลกเปลี่ยน) ระหว่างพวกเจ้ากับมันก็ไม่เป็นบาปแต่ประการใดๆ แก่พวกเจ้าที่จะไม่บันทึกมัน”

(สุเราะฮฺอัลบะเกาะเราะฮฺ, ส่วนหนึ่งของโองการ: 282)

อิบน์ กะษีรฺ (ʿIbn Kathīr, 1999-1420: 1/725) ได้อธิบายว่า: “เมื่อหนึ่งเมื่อได้มีการค้าขายในรูปแบบปัจจุบันด้วยการหยิบยื่นต่อกัน (ระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย) ดังนั้นถือว่าอนุโลมในการไม่จดบันทึก เพราะไม่มีความเสี่ยงที่ต้องระวังในการละเว้นการบันทึก”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้น สามารถชี้ชัดถึงนัยความหมายของคำว่า **أدار** ที่ผันมาจากรากศัพท์ของคำว่า **أدار** (อะดาเราะฮฺ) ซึ่งให้ความหมายว่า หมุนเวียนระหว่างพวกเจ้าเอง นั้น

⁷⁰ จากพจนานุกรมอาหรับ-ไทย.

⁷¹ นามว่า Muhammad Idris Abd al-Raʿuf เป็นอุลามาฮฺเชื้อสายมาเลเซีย เกิดที่มังกะฮฺ 1313 ฮิจเราะฮฺ และเสียชีวิต 1410 ฮิจเราะฮฺ สุสานทานฝังที่หมู่บ้าน ลูบัก มังบูร์ รัฐกัวลาเกันसार ประเทศมาเลเซีย.

คือระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายได้หยิบยื่นสินค้าต่อกัน เป็นการแสดงออกถึงการบริหารหรือการจัดการระหว่างทั้งสองฝ่ายที่ผ่านการยินยอมและต่างก็ได้รับผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

และยังมีแหล่งที่มาอื่นที่นอกเหนือไปจากอัลกุรอาน ซึ่งได้กล่าวถึงนัยความหมายของคำดังกล่าว แหล่งที่มาจากอัลหะดีษ (www.al-jazirah.com อ้างจาก Khālid bin Muḥammad al-'Anṣārīy. 31/01/2014: สืบค้นเมื่อ 21/01/2017)

ดั่งที่ศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวไว้ จาก กะอับ บิน อุจญเราะฮฺ ว่า

((لَا تَعُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُدِيرَ الرَّجُلُ أَمْرَ خَمْسِينَ امْرَأَةً))

(رواه الطبراني، د.ت. : 16832)

ความว่า “วันกียามะฮฺจะไม่ปรากฏขึ้น จนกว่าจะมีผู้ชายเพียงคนเดียวที่จัดการควบคุมดูแลต่อห้าสิบคนผู้หญิงด้วยกัน”

(บันทึกโดย Al-Ṭabrānī, n.d.: 16832)

จากคำกล่าวของท่านเราะฮ์ลุล ﷺ แสดงให้รู้ว่า یدیر หมายถึงการจัดการควบคุม ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นถึงอนาคตอันใกล้วันสิ้นโลกนั้น ผู้ชายสามารถบริหารจัดการภายใต้การควบคุมดูแลผู้หญิงถึงห้าสิบคน และถือเป็นการเปรียบเทียบทางด้านประชากรโลกในอนาคตที่จะมีแนวโน้มว่าผู้หญิงมากกว่าผู้ชายถึง 50 เท่า (www.ipsr.mahidol.ac.th อ้างจาก วรชัย ทองไทย. 2554. หน้า 318-329: สืบค้นเมื่อวันที่ 18/06/59)⁷²

ดังนั้นจากความหมายตามรากศัพท์ภาษาอาหรับของคำว่า ُؤَادِلٌ (อัลอิตาเราะฮฺ) กับนัยความหมายที่กล่าวไว้ในอัลกุรอานและอัลหะดีษ บ่งบอกให้รู้ว่าการบริหารหรือการจัดการนั้น เป็นหลักการและรูปแบบหนึ่งที่ขาดเสียไม่ได้ในอิสลาม เพราะหลักการของการบริหารหรือการจัดการจะนำไปสู่ความเป็นเลิศให้กับปัจเจกบุคคล รวมถึงสังคมโดยรวมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของระบอบอิสลาม ซึ่งจะเป็นตัวชีวิตที่คุ้มค่าที่จะก่อให้เกิดผลสำเร็จทั้งโลกนี้และโลกหน้า

2.3 ความสำคัญของเวลา

ความสำคัญของเวลานั้น ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญหนึ่งที่ต้องทำการเรียนรู้และศึกษาอย่างลึกซึ้ง เพราะการเล็งเห็นถึงความสำคัญของเวลาจะนำมาซึ่งการรู้จักจำแนกในบริบทต่างๆ ของเวลาได้อย่างง่าย และสร้างผลประโยชน์ให้กับผู้ที่ต้องการใช้ทักษะในการบริหารเวลาให้เกิดคุณค่าอันสูงสุด โดยเฉพาะมุสลิมที่มีหลักความเชื่อที่หนักแน่นและมั่นคงนั้นต้องอาศัยวิถีการดำเนินชีวิตเพื่อประกอบกิจกรรมหรือภารกิจต่างๆ ที่ให้เกิดผลลัพธ์คุณความดีทั้งสองโลก นั่นคือ โลกนี้และโลกหน้า และพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงยืนยันไว้ในอัลกุรอานเกี่ยวกับการจำแนกเรื่องราวต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กับเวลาด้วยกันทั้งสิ้น

ดั่งที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสว่า

⁷² จากสถาบันวิจัยประชากรและสังคม 2554(การเปลี่ยนแปลงประชากรโลก 2493-2573): มหาวิทยาลัยมหิดล.

﴿الرِّكَابُ أَحْكَمْتُ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلْتُ مِنْ لَدُنِّ حَكِيمٍ خَبِيرٍ﴾

(سورة هود: 1)

ความว่า “อะลีฟ ลาม รอ คัมกีร์ที่โองการทั้งหลายของมันถูกทำให้รัดกุมมีระเบียบ แล้วถูกจำแนกเรื่องต่างๆ⁷³ อย่างชัดเจนจากพระผู้ทรงปรีชาญาณ ผู้ทรงรอบรู้เชี่ยวชาญยิ่ง”

(สุเราะฮฮุด: 1)

อิบนุ กะษีรฺ (Ibn Kathīr, 1999-1420: 4/303) ได้อธิบายว่า: “จากส่วนหนึ่งของโองการที่ว่า حَكِيمٍ خَبِيرٍ นั้นคือ จากพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ผู้ทรงปรีชาญาณในโองการต่างๆ และบทบัญญัติต่างๆ ที่ถูกทำให้รัดกุมมีระเบียบกับเรื่องต่างๆ เหล่านั้น และพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ คือผู้ทรงรอบรู้เชี่ยวชาญยิ่งด้วยกับผลลัพธ์ (ผลที่ตามมา) ของการทำงานทั้งหลาย”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่าพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ คือผู้ทรงทักษะยิ่งในการรอบรู้เรื่องราวต่างๆ ที่ได้ถูกจำแนกไว้ในแต่ละโองการซึ่งบทบัญญัติได้ถูกจัดไว้อย่างเป็นระบบและมีระเบียบ ไม่มีผู้ใดจะจำแนกเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างละเอียดและรัดกุมเฉกเช่นพระองค์ จำแนกต่างๆ ของเวลานั้นมีอยู่มากมายหลายมิติด้วยกัน เป็นตัวแปรอิสระที่มีปฏิสัมพันธ์กับวิถีชีวิตมนุษย์ตลอดเวลา ทั้งจิตวัตร กิจวัตร และจริยวัตรมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตั้งแต่เริ่มถูกกำเนิดขึ้นมาจนกระทั่งวันสุดท้ายของการสิ้นลมหายใจกลับสู่ความเมตตาแห่งพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ

ดังนั้น การให้ความสำคัญความเป็นอยู่ของมนุษย์ ความประเสริฐ และผลตอบแทนของมนุษย์ที่รู้คุณค่าของเวลา ถือเป็นมิติหลักในการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถจำแนกรายละเอียดดังนี้

2.3.1 ความเป็นอยู่ของมนุษย์กับการใช้เวลาในโลกนี้

โลกนี้เป็นสถานพำนักชั่วคราวสำหรับมนุษย์และสรรพสิ่งอื่นซึ่งเป็นการไม่เหมาะสมอย่างยิ่งโดยเฉพาะมนุษย์หากบริหารเวลาแห่งชีวิตเพื่อความเพลิดเพลินหรือหลงใหลกับความงามที่ไม่จีรังของโลกนี้เพราะการดำเนินชีวิตที่ขาดระเบียบวินัยจะนำไปสู่ความหายนะและไร้ซึ่งคุณค่าเพียงแคื่อยอมแลกเอาความสุขเพียงชั่วคราวโดยลืมความบรมสุขที่ยั่งยืนในโลกหน้า และแก่นแท้ของโลกนี้คือความสุขที่ลวงตาและลวงหลอกจิตใจให้เบี่ยงเบนจนกระทั่งตายจากโลกนี้ไป

พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ดำรัสไว้ว่า

﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّقُونَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَنْ رُحِّحَ

عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ﴾

(سورة آل عمران: 185)

ความว่า “แต่ละชีวิตนั้นจะได้ลิ้มรสแห่งความตายและแท้จริงที่พวกเขาจะได้รับรางวัลของพวกเขาโดยครบถ้วนนั้น คือวันสิ้นโลก แล้วผู้

⁷³ คือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งทีหะลาลและหะรอมได้ถูกจำแนกไว้อย่างชัดเจน ตลอดจนทุกสิ่งทีปวงบ่าวต้องการทราบเกี่ยวกับการดำรงชีวิตในโลกนี้ และเรื่องทีเกี่ยวกับโลกหน้าอาศิเราะฮฮ

ใดที่ถูกให้ห่างไกลจากไฟนรก และถูกให้เข้าสวรรค์แล้วไซ้ร้ แน่นนอน เขาก็ชนะแล้ว และชีวิตความเป็นอยู่แห่งโลกนี้นั้น มีโชะอะไรอื่นนอก จากสิ่งอำนวยความสะดวกแห่งการหลอกลวงเท่านั้น”

(สุเราะฮฺอาละอิมรอน: 185)

อิบน์ กะษีรฺ (‘Ibn Kathīr, 1999-1420: 2/177,179) ได้อธิบายว่า: “พระองค์ทรง แจ้งข่าวให้รู้ถึงทุกสิ่งถูกสร้างนั้นตายและเสียหายเว้นแต่พระองค์ เกะตาตะฮฺให้นัยอธิบายคำว่า (عَمَلًا) คือสิ่งอำนวยความสะดวกที่ถูกละทิ้ง (ไม่มีประโยชน์แต่อย่างใด)”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่ามนุษย์ ญินและทุกสรรพสิ่งตายและเสียหาย โลกหน้าคือสถานที่ได้รับผลตอบแทนตามที่ได้กระทำไว้ในโลกนี้และการบริหารช่วงเวลา ต่างๆ แห่งโลกนี้โดยไม่วิวินาทีที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงชี้หน้านั้นมีโชะอะไรอื่นนอกจากสิ่งอำนวยความสะดวกในชีวิตที่หลอกลวงให้ประสบแต่ความหายนะในโลกหน้าซึ่งการบริหารเวลาในวิถีชีวิตที่ไม่อยู่ในวิถีทางที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงชี้หน้านั้นเปรียบได้ดั่งการปฏิเสธศรัทธาเชิงปฏิบัติในเรื่องความตายและปรากฏการณ์วันสิ้นโลกซึ่งคล้ายกับพวกตั้งภาคีที่ปฏิเสธศรัทธาในยุคสมัยศาสนทูต ﷺ

ดั่งพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ดำรัสว่า

﴿وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَحَيَاتُنَا مَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَمَا

هُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ﴾

(سورة الجاثية: 24)

ความว่า “และพวกเขากล่าวว่า ไม่มีชีวิตอื่นใดนอกจากการมีชีวิตของเราในโลกนี้ เราจะตายไปและเราจะมีชีวิตอยู่และไม่มีสิ่งใด จะมาทำลายเราได้ (ให้เราตาย) นอกจากกาลเวลาเท่านั้น สำหรับพวกเขาไม่มีความรู้ในเรื่องนั้นนอกจากพวกเขาเดาเองเท่านั้น”

(สุเราะฮฺอัลญายียะฮฺ: 24)

อิบน์ กะษีรฺ (‘Ibn Kathīr, 1999-1420: 7/268-269) ได้อธิบายว่า: “พระองค์ทรง แจ้งข่าวให้รู้ถึงผู้ปฏิเสธศรัทธาและผู้ทีคล้อยตามจากกลุ่มที่ตั้งภาคีซึ่งพวกเขาอ้างเท็จในพันธะสัญญา ว่าไม่มีทรอกโลกหน้าเว้นแต่โลกนี้ กลุ่มหนึ่งตายไปกลุ่มใหม่มาทดแทน ไม่มีสัญญาใดๆ และไม่มีวัน สิ้นโลก เป็นการปฏิเสธศรัทธาของชนอาหรับบางกลุ่ม”

จะเห็นได้ว่าโองการและคำอธิบายข้างต้นบ่งชี้ถึงสถานภาพของโลกนี้ที่ไม่จีรังและ มนุษย์ที่ขาดวินัยในการบริหารชีวิต หลงใหลกับสิ่งอำนวยความสะดวกที่หลอกลวงความคิดและจิต วิญญาณ ทั้งที่มนุษย์เป็นสิ่งถูกสร้างที่มีสมรรถนะทางความคิดสูง มีความมดงาม และมีความเหมาะสม ในส่วนประกอบของโครงสร้าง ดั่งพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ดำรัสไว้ว่า

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾

(سورة التين: 4)

ความว่า “โดยแน่นอนเราได้บังเกิดมนุษย์ในรูปแบบที่สวยงามยิ่ง”

(สุเราะฮฺอัลติน: 4)

อิบน์ กะษีร์ ('Ibn Kathīr, 1999-1420: 8/435) ได้อธิบายว่า: “แท้จริงพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงสร้างมนุษย์มาด้วยรูปลักษณะที่สวยงาม รูปทรงรูปร่างที่ตรงและสูง สัดส่วนอวัยวะต่างๆ มีความเหมาะสมที่มีความงดงามด้วยส่วนต่างๆเหล่านั้น”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงบังเกิดมนุษย์ในรูปแบบโครงสร้างที่พิเศษยิ่ง ซึ่งมีความต่างจากสรรพสิ่งต่างๆและสัตว์โลกอื่น ๆ ทั้งหมด มีช่วงเวลาพัฒนาการเจริญวัยตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาจนกระทั่งคลอดออกมา และย่างเข้าสู่วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา ยกเว้นศาสนทูตอาดัม ﷺ ที่มีพัฒนาการถูกบังเกิดมาจากดิน และพระนางเหวอาอ์ถูกให้บังเกิดมาจากกระดูกซี่โครงข้างซ้ายของศาสนทูตอาดัม ﷺ แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นไม่ว่ามนุษย์จะถูกบังเกิดมาในลักษณะใดก็ตาม โครงสร้างของมนุษย์ก็มีความงดงามและรูปแบบที่สวยงามยิ่ง

นอกจากนั้น สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนที่นอกเหนือไปจากโครงสร้างมนุษย์ที่งดงามแล้วนั้น คือ มนุษย์มีสติปัญญาที่สามารถใช้ความคิด ใช้การวิเคราะห์ การไตร่ตรอง และรู้จักการดำรงชีวิตที่มีพัฒนาการในการอยู่ร่วมกัน หรือแยกกันอยู่ตามบริบทของเผ่าพันธุ์และวงศ์ตระกูลในแต่ละสังคม

ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสว่า

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ

لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾

(سورة الحجرات : 13)

ความว่า “โอ้มนุษย์ชาติทั้งหลายแท้จริงเราได้สร้างพวกเจ้าจากเพศชายและเพศหญิง และเราได้ให้พวกเจ้าแยกเป็นเผ่าและตระกูลเพื่อจะได้รู้จักกัน แท้จริงผู้ที่มีเกียรติยิ่งในหมู่พวกเจ้า ณ อัลลอฮ์นั้น คือ ผู้ที่มีความยำเกรงยิ่งในหมู่พวกเจ้า แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงรอบรู้อย่างละเอียดถี่ถ้วน”

(สุเราะฮ์อัลหุญรอต : 13)

อิบน์ กะษีร์ ('Ibn Kathīr, 1999-1420: 7/385) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ นั้นทรงแจ้งข่าวให้กับมนุษย์ชาติทั้งหลายรู้ว่า แท้จริงพระองค์ทรงบังเกิดพวกมนุษย์มาจากชีวิตหนึ่ง และได้ทรงบังเกิดจากชีวิตนั้นซึ่งคู่ครองของเขา⁷⁴ และทั้งสองก็คืออาดัมและเหวอาอ์ และพระองค์ทรงได้บังเกิดพวกมนุษย์ให้มีเผ่าพันธุ์ และเผ่าพันธุ์นั้นมีความครอบคลุมกว้างกว่าวงศ์ตระกูล และหลังจากวงศ์ตระกูลก็ยังมีลำดับชั้นอื่นๆ อีก เช่น ครอบครัว วงศ์วานญาติ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย กลุ่มคน และอื่นจากที่ได้กล่าวมา จากคำว่า ﴿لِتَعَارَفُوا﴾ นั่นคือเพื่อต่างก็ได้ทำการรู้จักกันในระหว่างพวกเขาเหล่านั้น ทุกคนนั้นจะถูกพาดพิงไปยังวงศ์ตระกูลของพวกเขา มุญาฮิด (ขอพระองค์ทรงเมตตาท่าน) ได้อธิบายว่า คนนั้นลูกของคนนั้นมาจากที่นั้นๆ คือ จากวงศ์ตระกูลนั้นๆ เป็นต้น”

⁷⁴ ได้ทรงให้พระนางเหวอาอ์คู่ครองของท่านอาดัมเกิดจากนบีอาดัมเอง.

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า การบังเกิดมนุษย์ทั้งหลายนั้นมาจากแหล่งที่มาเดียวกัน นั่นคือ จากเชื้อสายอาดัมและहारวาว และด้วยพระประสงค์ของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ นั้นทำให้มนุษย์ถูกบังเกิดจากหลากหลายเผ่าพันธุ์และชาติตระกูลด้วยกัน และมีความสัมพันธ์ต่อกัน มีการทำความรู้จักระหว่างกันในหลายๆ ช่วงมิติแห่งเวลา จึงทำให้มนุษย์เกิดการรวมตัวและรวมกลุ่มจนกลายเป็นสังคม ที่มีทั้งสังคมเล็กและสังคมใหญ่ และนี่ก็ถือว่าเป็นพฤติกรรมหรือพฤติกรรมของมนุษย์ทุกหมู่เหล่าที่จะต้องดำเนินชีวิตอยู่บนโลกใบนี้

ฉะนั้น ภายใต้วงระยะเวลาของการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม สิ่งที่มีมุสลิมต้องตระหนักก็คือ การอยู่ร่วมกันในสังคม โดยการใช้ทักษะทางความคิดและทางปฏิบัติ เพื่อให้การอยู่ร่วมกันก่อให้เกิดความสุข และบริหารชีวิตให้อยู่ในกรอบของระบอบอิสลามได้ ที่จะชี้นำพาชีวิตให้มีคุณค่า และเกิดประโยชน์อันสูงสุดในแต่ละช่วงเวลา ทั้งตนเอง ครอบครัวและสังคมทุกระดับ

การเริ่มต้นของชีวิตมุสลิมนั้น ต้องริเริ่มด้วยการยึดมั่นศรัทธาที่มีความถูกต้อง และยืนหยัด เพราะมันเป็นรากฐานแห่งจิตวิญญาณที่มีความสำคัญเป็นที่สุด ซึ่งเราสามารถวิเคราะห์และสังเกตได้จากแบบอย่างของศาสนทูต ﷺ ที่ท่านอุบัยดิลละฮฺ บิน อะบิรอฟิอได้กล่าวรายงานไว้ว่า

((رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَدَّنَ فِي أَدْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ
حِينَ وَلَدَتْهُ فَاطِمَةُ بِالصَّلَاةِ))

(أخرجه الترمذي، د.ت.: 152, 6: 1596)

ความว่า “ฉันได้เห็นท่านเราะฮ์สูล ﷺ ทำการอาซานที่หูของหะสัน บินอาลี (หลานของท่าน) ในขณะที่ท่านหญิงฟาติมะฮ์ได้คลอดหะสัน ออกมาแล้วเหมือนกับการอาซานด้วยละหมาด”

(บันทึกโดย al-Tirmidhiy, n.d.: 6, 152, 1596)⁷⁵

จากหะดีษข้างต้นแสดงให้รู้ว่า การปลูกฝังการศรัทธานั้นอิสลามได้มีการส่งเสริมให้ปฏิบัติตั้งแต่แรกเกิด เพื่อเป็นการประกาศความยิ่งใหญ่และความเกรียงไกรของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และเป็นการแสดงออกซึ่งการขอบคุณต่อพระองค์ในการประทานความโปรดปราน นั่นคือบุตรที่ได้กำเนิดมา และยังบ่งบอกให้รู้ถึงวิถีปฏิบัติในการดำเนินชีวิตที่มีทั้งจิตวัตร (หลักศรัทธา)⁷⁶ กิจวัตร (หลักศาสนบัญญัติ)⁷⁷ และจริยวัตร (หลักคุณธรรมจริยธรรม)⁷⁸ ซึ่งหากได้พิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้วจะทำให้เข้าใจได้เลยว่า เริ่มแรกของการอาซานนั้นเป็นการสอนให้มุสลิมรู้จักคุณลักษณะพิเศษของพระองค์ นั่นคือความยิ่งใหญ่และความเกรียงไกร แล้วตามด้วยสองกะลิมะฮ์ชะฮาดะฮ์ ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงสภาพของความเป็นมุสลิมทุกคน อีกทั้งเป็นองค์ประกอบแรกของหลักการอิสลาม และต่อมาก็เป็นการเชิญชวนสู่ละหมาด ซึ่งถือเป็นภารกิจหลักในวิถีปฏิบัติของมุสลิมทุกคน และต่อไปก็เชิญชวนสู่การทำหน้าที่ที่มีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งบ่งบอกถึงหลักคุณธรรมจริยธรรมที่มุสลิมทุกคน

⁷⁵ อัดติรมิซีย์หุ้หมหะดีษนี้ว่าหะสันเศาะหิห.

⁷⁶ จากประโยคที่ว่า أشهد أن لا إله إلا الله , الله أكبر

⁷⁷ จากประโยคที่ว่า حي على الصلاة (จงรีบมาสู่การละหมาดเถิด)

⁷⁸ จากประโยคที่ว่า حي على الفلاح (จงรีบมาสู่การทำหน้าที่เถิด)

ต้องให้ความสำคัญและปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ และประโยคสุดท้ายก็ย้อนกลับมาสู่หลักศรัทธาอีกครั้ง เป็นการเสริมกำลังใจการอาซาน และในขณะเดียวกันก็เป็นการย้ำเตือนให้มุสลิมทุกคนสร้างจิตสำนึกในการกล่าวประโยคนี้ไว้ก่อนจะสิ้นลมหายใจ

ดั่งที่ศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวไว้ จากท่านมูอาซ บินญะบัล رضي الله عنه ว่า
(مَنْ كَانَ آخِرَ كَلِمَةٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ))

(أخرجه أبو داود، د.ت.: 3118)

ความว่า “บุคคลใดที่ได้กล่าวประโยคสุดท้ายของเข่าว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ เขาจะได้เข้าสวรรค์”

(บันทึกโดย Abū Dāwud, n.d.: 3118)

จากหะดีษข้างต้นแสดงให้เห็นว่า หลักศรัทธามีความสำคัญเป็นสุดในวิถีชีวิตของแต่ละบุคคล แม้กระทั่งในช่วงเวลาที่จะสิ้นลมหายใจก็ยังมีบัญญัติคำสอนจากศาสนทูต ﷺ ถึงวิธีการสร้างความสำเร็จที่ก่อให้เกิดความสุขสันต์อันนิรันดร์ในโลกหน้าได้

2.3.2 ความเป็นอยู่ของมนุษย์กับการใช้เวลาในโลกหน้า

เมื่อวันกิยามะฮ์ได้อุบัติขึ้นซึ่งถือเป็นปรากฏการณ์วาระสุดท้ายแห่งโลกนี้ มะลาอิกะฮ์อิสรอฟีลจะทำหน้าที่เป่าสังข์เป็นครั้งแรก บรรดาผู้ที่อยู่ในชั้นฟ้าและแผ่นดินจะต้องฟังพินาศและตาย แม้กระทั่งมะลาอิกะฮ์อิสรอฟีลเอง หลังจากนั้นเมื่อถึงช่วงเวลาที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประสงค์ให้มนุษย์และญินฟื้นคืนชีพ มะลาอิกะฮ์อิสรอฟีลก็ฟื้นก่อนและทำหน้าที่เป่าสังข์เป็นครั้งที่สอง เพื่อไปร่วมชุมนุมฟังคำตัดสินพิพากษาที่ทุ่งมะหฺซุร⁷⁹

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสว่า

﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾

(سورة الزمر: 68)

ความว่า “และสังข์ได้ถูกเป่าขึ้นแล้วบรรดาผู้ที่อยู่ในชั้นฟ้าทั้งหลายและแผ่นดินจะล้มลงตายเว้นแต่ผู้ที่อัลลอฮ์ทรงประสงค์แล้วสังข์ได้ถูกเป่าขึ้นอีกครั้งหนึ่งแล้วพวกเขาจะลุกขึ้นยืนมองดู”

(สุเราะฮ์ซุหมฺร: 68)

อิบน์ กะษีรฺ (Ibn Kathīr, 1999-1420: 7/116) ได้อธิบายว่า: “ฟื้นคืนชีพหลังจากก่อนหน้านี้นี้กลายเป็นกระดูกและแตกเป็นชิ้นส่วนเล็กๆ แล้วพวกเขาได้มองถึงสภาพความน่าสะพรึงกลัวของวันกิยามะฮ์”

⁷⁹ เป็นสถานที่ของบรรดามนุษย์จะไปรวมตัวกันในวันกิยามะฮ์เพื่อรับฟังการตัดสินจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เกี่ยวกับผลกรรมที่ได้สร้างไว้เมื่อครั้งอยู่โลกนี้ บุคคลใดกระทำความดีจะได้ผลตอบแทนที่ดี และบุคคลใดกระทำความชั่วจะได้รับผลตอบแทนที่เลวร้ายและทรมาน และคำตัดสินจะดำเนินไปอย่างยุติธรรมที่สุด.

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ปรากฏการณ์วันกิยามะฮฺเป็นเหตุการณ์อนาคตที่จะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน เป็นช่วงเวลาที่มนุษย์จะได้รู้คุณค่าของเวลาในโลกนี้ซึ่งมนุษย์จะได้รับผลตอบแทนตามที่ได้กระทำไว้ เพราะวันนั้นเป็นวันที่พระองค์ทรงใช้อ่านาจอพิพากษาและตัดสินคดีความต่างๆ อย่างเด็ดขาดและยุติธรรมที่สุด

ตั้งที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ดำรัสไว้ว่า

﴿وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيءَ بِالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾

(سورة الزمر: 69)

ความว่า “และแผ่นดินจะเป็นประกายด้วยรัศมีแห่งพระเจ้าของมัน และบันทึกจะถูกกางแผ่ และบรรดานบีและบรรดาพยานจะถูกนำมาและจะถูกตัดสินระหว่างพวกเขาด้วยความยุติธรรม และพวกเขาจะไม่ถูกอวยุติธรรม”

(สุเราะฮ์ซุหมร์: 69)

อิบนุ กะษีร์ (*Ibn Kathīr, 1999-1420: 7/118) ได้อธิบายว่า: “ในวันนั้นบันทึกกิจการงานต่างๆ ถูกกางแผ่ออกให้ประจักษ์แก่สายตา บรรดานะบีจะเป็นพยานต่อประชาชาติของพวกเขาท่านด้วยการยืนยันถึงการเผยแพร่ศาสนาแก่พวกเขา และบรรดาพยานหลุดจากเหล่ามะลาอิกะฮฺหะฟาซาฮะฮฺ⁸⁰ จะเป็นพยานถึงการปฏิบัติกิจการงานของปวงบ่าวทั้งความดีและความชั่ว”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า พระองค์ทรงยุติธรรมยิ่งในการตัดสินพิพากษา ซึ่งบันทึกกิจการงานก็ถูกกางแผ่จากเรื่องราวที่มะลาอิกะฮฺเราะกีบและอะตีดได้จดบันทึกไว้ พร้อมทั้งพยานหลุดจากเหล่ามะลาอิกะฮฺหะฟาซาฮะฮฺ ความอวยุติธรรมย่อมไม่เกิดขึ้นแน่นอน

พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ดำรัสอีกว่า

﴿وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ﴾

(سورة الزمر: 70)

ความว่า “และทุกชีวิตจะได้รับการตอบแทนอย่างครบครัน ตามที่ได้กระทำไว้และพระองค์ทรงรอบรู้ดียิ่งในสิ่งที่พวกเขาได้กระทำไว้”

(สุเราะฮ์ซุหมร์: 70)

อิบนุ กะษีร์ (*Ibn Kathīr, 1999-1420: 7/118) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตอบแทนทุกชีวิตอย่างครบครันจากสิ่งที่พวกเขาได้กระทำไว้ นั่นคือ ความดีและความชั่ว”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ความดีนั้นมีสิ่งตอบแทน ความชั่วก็มีสิ่งตอบแทน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรกระทำของมนุษย์เมื่อครั้งอยู่บนโลกนี้ การบริหารเวลาในชีวิตของแต่ละบุคคลมีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง เขาได้สละเวลาเพื่อการสร้างสมคุณความดีหรือใช้เวลาเพื่อก่อความสนุกสำราญสนองตัณหาอารมณ์ที่ขัดกับพระบัญชาแห่งพระผู้เป็นเจ้า เหล่านี้ถือเป็นรายละเอียดของบันทึกที่จะเป็นพยานลายลักษณ์อักษรให้แก่เขา และในวันนั้นกิจการงานจะถูกนำเสนอต่อพระองค์อัลลอฮฺ

⁸⁰ คือบรรดามะลาอิกะฮฺที่คอยพิทักษ์คุ้มครองพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งจะอยู่กับมนุษย์ตลอดเวลา.

ﷺ อย่างครบถ้วนไม่ว่าความดีหรือความชั่ว หากมันเป็นความดี พระองค์ทรงตอบรับและรับรองว่า เขาผู้นั้นอยู่ในความดี ดังหะดีษที่รายงานจากอิมามอะหมัด อิบน์หิบบัล จากอะบูฮุร็อยเราะฮฺ رضي الله عنه ว่า ท่านศาสนทูต ﷺ กล่าวว่า

((بِحَيْثُ الْأَعْمَالِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَتَحِيَّ الصَّلَاةُ فَتَقُولُ يَا رَبِّ أَنَا الصَّلَاةُ
فَيَقُولُ إِنَّكَ عَلَى خَيْرٍ فَتَحِيَّ الصَّدَقَةُ فَتَقُولُ يَا رَبِّ أَنَا الصَّدَقَةُ فَيَقُولُ
إِنَّكَ عَلَى خَيْرٍ ثُمَّ يَحِيَّ الصِّيَامُ فَيَقُولُ أَيُّ يَارَبِّ أَنَا الصِّيَامُ فَيَقُولُ إِنَّكَ
عَلَى خَيْرٍ ثُمَّ يَحِيَّ الْأَعْمَالُ عَلَى ذَلِكَ فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّكَ عَلَى
خَيْرٍ ثُمَّ يَحِيَّ الْإِسْلَامُ فَيَقُولُ يَا رَبِّ أَنْتَ السَّلَامُ وَأَنَا الْإِسْلَامُ فَيَقُولُ
اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّكَ عَلَى خَيْرٍ بِكَ الْيَوْمَ آخِذُ بِكَ وَأَعْطَى))

(أحمد، 1999: 8742)

ความว่า “บรรดากิจการและกิจกรรมต่างๆ จะทยอยมาเสนอตนในวันกิยามะฮฺ ดังนั้น (เริ่มแรก) ละหมาดได้มาแล้วกล่าวว่า โอ้พระผู้อภิบาล ฉันคือละหมาด พระผู้อภิบาลตรัสว่า แท้จริงเจ้าอยู่ในคุณความดี ต่อจากนั้น ทานบริจาคได้มาแล้วกล่าวว่า โอ้พระผู้อภิบาล ฉันคือทานบริจาค พระผู้อภิบาลตรัสว่าแท้จริงเจ้าอยู่ในคุณความดี ต่อจากนั้น ศีลอดได้มาแล้วกล่าวว่า โอ้พระผู้อภิบาล ฉันคือศีลอด พระผู้อภิบาลตรัสว่า แท้จริงเจ้าอยู่ในคุณความดี จากนั้นบรรดา กิจการและกิจกรรมต่างๆ จะทยอยมาเช่นดังที่กล่าว แล้วพระผู้ อภิบาลก็ตรัสว่า แท้จริงเจ้าอยู่ในคุณความดี ต่อจากนั้นอิสลามได้ มาแล้วกล่าวว่า พระองค์คือผู้ทรงสันติและฉันคืออิสลาม พระองค์ ตรัสอีกว่า แท้จริงเจ้าอยู่ในคุณความดี ด้วยกับเจ้าวันนี้ ข้าพระองค์ จะรับไว้ และด้วยเหตุจากเจ้า ข้าพระองค์จะมอบให้”

(บันทึกโดย 'Ahmad, 1999: 8742)

จากหะดีษข้างต้นบ่งชี้ให้เห็นถึงการตอบรับจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ในวัน กิยามะฮฺถึงคุณงามความดีต่างๆ ที่ได้สร้างสมไว้เมื่อครั้งยังอยู่บนโลกนี้ แต่ละคุณความดีจะทยอยเสนอ ความดีดังกล่าวเป็นลำดับ เป็นการยืนยันถึงพันธสัญญาระหว่างพระเจ้าผู้ทรงสร้างกับบ่าวผู้ซึ่ง สวามิภักดิ์ต่อพระองค์ และถือเป็นชัยชนะอันสถาพรที่พระองค์ทรงมอบให้แก่บ่าวผู้ซึ่งยืนหยัดในคุณ ความดีอันมากมาย ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกล่าวไว้ว่า

﴿وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِينَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾

(سورة التوبة : 72)

ความว่า “อัลลอฮ์ทรงสัญญาแก่บรรดามุอ์มินชาย และมุอ์มินหญิง ซึ่งบรรดาสวนสวรรค์ ที่มีแม่น้ำหลายสายไหลอยู่ภายใต้สวนสวรรค์ เหล่านั้น โดยที่พวกเขาจะอยู่ในนั้นตลอดกาล และบรรดาสถานที่ พำนักอันดีซึ่งอยู่ในบรรดาสวนสวรรค์แห่งความวัฒนาสถาพร และ ความปิติยินดีจากอัลลอฮ์นั้นใหญ่กว่า นั่นคือชัยชนะอันใหญ่หลวง”

(สุเราะฮ์อัตเตาบะฮ์: 72)

อิบน์ กะษีรฺ ('Ibn Kathīr, 1999-1420: 4/175) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสัญญาไว้ต่อบรรดาผู้ศรัทธาทั้งชายและหญิงซึ่งความดีอันมากมาย และความโปรดปรานที่คง ยืนโดยพวกเขาจะพำนักอยู่ในสวนสวรรค์นั้นตลอดกาล เป็นสถานที่ที่สวยงามและที่พำนักที่ดีเยี่ยม”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า โลกหน้าคือโลกแห่งการตอบแทนที่ พระองค์ทรงเตรียมไว้เพื่อผู้ศรัทธาที่ประกอบคุณความดี เป็นโลกแห่งกาลอมตะที่เหล่าผู้ศรัทธาจะ ได้รับซึ่งชัยชนะในการได้พำนักอยู่อย่างสงบสันติตราบนิรันดรกาล

ในขณะที่เดียวกัน ผู้ที่ปฏิเสธศรัทธาและฝ่าฝืนคำสั่งแห่งพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า พวกเขาได้รับการตอบแทนโทษทัณฑ์อันแสนสาหัสและไม่สามารถทวงโอกาสที่จะกลับมาแก้ตัวใหม่อีกครั้ง

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกล่าวว่า

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَبِئْسَ

الْمَصِيرُ﴾

(سورة التغابن : 10)

ความว่า “ส่วนบรรดาผู้ปฏิเสธศรัทธาและปฏิเสธต่อสัญญาณต่าง ๆ ของเรา คนเหล่านั้นคือชาวนรก พวกเขาเป็นผู้พำนักอยู่ในนั้น และ มันเป็นทางกลับที่ชั่วร้ายยิ่ง”

(สุเราะฮ์อัตตะฮอมบูน : 10)

อ็ฏฏะบะรียฺ (al-Ṭabarī, 2000-1420: 23/420) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาธยายว่า ส่วนบรรดาผู้ที่ปฏิเสธความเป็นเอกะแห่งพระองค์ และอ้างเท็จด้วยหลักฐานหรือ แนวทางต่างๆ และโองการแห่งคัมภีร์ที่ถูกประทานลงมาแก่ศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ คนเหล่านั้นคือชาว นรก พวกเขาเป็นผู้พำนักอยู่ในนั้น กล่าวคือพำนักอยู่ตลอดกาล ไม่ตายและไม่ออกจากนรกนั้น”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้ปฏิเสธศรัทธาคือผู้ประสบความ หายนะและขาดทุนในความโปรดปรานของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ในโลกหน้า เป็นการกลับไปยัง พระองค์ในสภาพที่ไร้เกียรติและมีความอับยศต่อตนเอง เพราะพฤติกรรมที่ได้ก่อไว้เมื่อครั้งอยู่โลกนี้ ไม่ว่าพฤติกรรมเหล่านั้นจะเปิดเผยหรือซ่อนเร้น พระองค์ทรงรู้ดีและจะตอบแทนแก่พวกเขาอย่าง ครบถ้วนเนื่องจากการฝ่าฝืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตั้งภาคีต่อพระองค์

ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกล่าวว่า

﴿وَإِنَّ كُلًّا لَّمَّا لِيُؤْفَيَنَّهِمْ رَبُّكَ أَعْمَاهُمْ إِنَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾

(سورة هود: 111)

ความว่า “และแท้จริงพวกเขาทั้งหมด พระเจ้าของเจ้าจะทรงตอบ
แทนแก่พวกเขาอย่างครบถ้วนซึ่งการงานของพวกเขา แท้จริง
พระองค์ทรงรู้ทุกสิ่งที่พวกเขากระทำ”

(สุเราะฮฮุด : 111)

อัญญาบะรียฺ (al-Ṭabarīy, 2000-1420 : 15 / 499) ได้อธิบายว่า: “จากส่วนหนึ่ง
ของโองการ“إِنَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ” นั่นคือ แท้จริงพระผู้อภิบาลของท่าน ด้วยกับสิ่งที่ปฏิบัติโดยพวก
เขาได้ตั้งภาคีกับอัลลอฮ์ ﷻ จากกลุ่มชนของท่าน โอ้มุฮัมมัด! ไม่มีสิ่งใดจะซ่อนเร้นไปจากอัลลอฮ์ ﷻ
ได้จากการงานของพวกเขา หากแต่ว่าพระองค์ทรงทักะฮ์ยิ่งในการรอบรู้และครอบคลุมทั้งหมดกับการ
งานพวกเขา จนกระทั่งพระองค์จะทรงตอบแทนพวกเขาเหล่านั้นทุกสิ่งทุกอย่างทั้งหมด⁸¹”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า หัวใจที่มีการตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์ ﷻ นั้น
ไม่สามารถซ่อนเร้นไปจากการรอบรู้ของพระองค์ได้ เพราะพระองค์ทรงทักะฮ์ยิ่งในการรอบรู้ทุกสิ่งทุก
อย่าง ไม่ว่าจะสิ่งนั้นจะเปิดเผยหรือเร้นลับสักทีก็ตาม

ดังนั้นการใช้เวลาเพื่อสร้างคุณค่าในโลกหน้าที่จะก่อให้เกิดผลตอบแทนที่ดีนั้น
ย่อมขึ้นอยู่กับทำให้ความสำคัญและรู้จักการบริหารเวลาอย่างคุ้มค่าในแต่ละบุคคลที่พยายามสรรค์
สร้างผลงานที่ดีในขณะที่ดำเนินวิถีชีวิตอยู่บนโลกนี้

2.3.3 ความประเสริฐของมนุษย์ที่รู้คุณค่าของเวลา

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมา ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใด จะอยู่ในเมืองใหญ่หรือเมืองเล็ก จะ
เกิดมาในชาติตระกูลที่สูงศักดิ์หรือด้อยศักดิ์ จะมีฐานะร่ำรวยหรือยากจน จะมีตำแหน่งที่ใหญ่โต หรือ
ไร้อำนาจตำแหน่งศักดิ์ดิ้น ล้วนแล้วแต่เวลาได้พรากชีวิตทุกคน เพราะเวลาคือชีวิต และชีวิตจะผ่านไปแต่
ละช่วงวัยโดยการอาศัยขีดจำกัดอายุของแต่ละคน มนุษย์ไม่ได้ดำเนินชีวิตอยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์แห่ง
เวลา แต่เวลาสามารถสร้างความสำเร็จและความล้มเหลวในชีวิตของมนุษย์ได้ อาจมีหลายคนที่ใช้
คุณค่าในแต่ละช่วงเวลาเพื่อการศึกษาเล่าเรียน เพื่อการทำมาอาชีพที่ดีและมั่นคง เพื่อการสร้างสรรค์
ทางสังคม และการประกอบคุณงามความดีอันหลากหลาย ในขณะที่เดียวกันก็มีอีกหลายคนที่ใช้
ช่วงเวลาของชีวิตเพื่อสนองตัณหาอารมณ์ ปล่อยชีวิตให้ผ่านไปวันๆ อย่างไร้สติ โดยไม่ได้คิดเก็บเกี่ยว
คุณค่าในแต่ละช่วงเวลาอย่างรอบคอบ ประมาทกับการใช้ชีวิตที่ไม่มีความเหมาะสม จนสุดท้ายเวลา
ได้พรากชีวิตเขาไปอย่างน่าเศร้าสลดใจ ทั้งๆ ที่เขายังไม่ทันสร้างคุณประโยชน์แก่ตนเอง ยังไม่มี
หลักประกันที่มั่นคงให้แก่ครอบครัว ยังไม่มีคุณความดีสะสมเพื่อหวังความโปรดปรานในโลกหน้า หาก

⁸¹ นั่นคือในโลกหน้าวันอาคีเราะฮฮ

เป็นเช่นนั้น ชีวิตที่ผ่านพ้นไปแต่ละช่วงเวลา ไม่สามารถสร้างคุณค่าให้กับตัวเองได้เลย แล้วเขาคือมนุษย์ที่ไร้ค่าอย่างแท้จริง ส่วนมนุษย์ที่ดียิ่งนั้น เขาจะใช้ช่วงเวลาเพื่อสร้างคุณค่าแก่จิตวิญญาณให้มีแรงศรัทธาต่อพระเจ้าผู้ทรงสร้างสรรพสิ่งทั้งหลาย และบริหารจัดการเวลาเพื่อสร้างสมประกอบคุณความดีอันมากมาย พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสถึงมนุษย์ที่ดียิ่งว่า

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ﴾

(سورة البينة: 7)

ความว่า “แท้จริง บรรดาผู้ศรัทธาและประกอบคุณความดีทั้งหลาย
ชนเหล่านั้น พวกเขาเป็นมนุษย์ที่ดียิ่ง”

(สุเราะฮ์อัลบัยยีนะฮ์: 7)

‘Ibn Kathīr (1999-1420: 8/457) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงแจ้งให้รู้ถึงบรรดาผู้ที่มีศรัทธาด้วยหัวใจอันมั่นคงและประกอบคุณความดีด้วยอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย แท้จริงพวกเขาคือบรรดาผู้ที่ดียิ่ง”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นชี้ให้เห็นว่า องค์ประกอบของมนุษย์ที่ดียิ่งนั้นมี 2 ประการ 1) มีความศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ อย่างแท้จริง 2) ประกอบคุณความดีอันหลากหลาย ซึ่งทั้งสองประการนี้สามารถบอกถึงสถานะของความเป็นมนุษย์ที่รู้จักใช้เวลาของชีวิตได้อย่างเหมาะสม และรู้คุณค่าของเวลาโดยการใช้ประโยชน์ในแต่ละมิติเพื่อปลูกฝังจิตวิญญาณและประกอบกิจการที่ดี และทั้งสองประการนี้พระองค์ทรงชี้ให้เห็นว่าการมีศรัทธาที่สมบูรณ์นั้นจะต้องควบคู่ด้วยการประกอบคุณความดี และองค์ประกอบดังกล่าวจะส่งผลสะท้อนถึงความพอพระทัยจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งจะเป็นหลักประกันความจำเริญ ความสำเร็จทั้งโลกนี้และโลกหน้า และจะเป็นผลตอบแทนที่พระองค์จะไม่ทรงให้สูญเปล่าอย่างแน่นอน

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสไว้ว่า

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا﴾

(سورة الكهف: 30)

ความว่า “แท้จริงบรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลาย เราจะ
ไม่ให้การตอบแทนของผู้กระทำความดีสูญหายอย่างแน่นอน”

(สุเราะฮ์อัลกะฮ์ฟ: 30)

ดังนั้น ช่วงเวลาที่ผู้ศรัทธาได้สละและทุ่มเทเพื่อการประกอบคุณความดีนั้น เป็นการลงทุนอันคุ้มค่ามหาศาลโดยการใช้เวลาอย่างรู้ค่าเป็นเดิมพันที่มนุษย์ทุกสถานภาพสามารถลงทุนได้ ซึ่งผลตอบแทนอันล้ำค่าสุดสำหรับมันคือสรวงสวรรค์ มันเป็นมหาวิมานที่จีรังยั่งยืน มีลำธารน้ำไหลผ่านเบื้องล่างมหาวิมานแห่งนั้น และผู้ศรัทธาที่ประกอบคุณความดีจะเป็นผู้พำนักอยู่ ณ มหาวิมานแห่งนั้นตลอดชั่ววันจันทร์ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงยืนยันและดำรัสว่า

﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا

الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ

وَأَتُوا بِهِ مَنَسَحًا وَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥﴾

(سورة البقرة: 25)

ความว่า “และ (มุฮัมมัด) จงแจ้งข่าวดีแก่บรรดาผู้ศรัทธา และผู้ประกอบกรดีทั้งหลายว่า สำหรับพวกเขาคือสวนสวรรค์หลากหลายที่เบื้องล่างมีลำน้ำหลายสายไหลผ่าน คราวใดที่พวกเขาได้รับผลไม้จากที่นั่นเป็นปัจจัยยังชีพ พวกเขาจะกล่าวว่า นี่เป็นสิ่งที่เราได้ถูกประทานมาก่อนและพวกเขาจะถูกประทานให้เยี่ยงนั้นและจะมีคูครองที่บริสุทธิ์สำหรับพวกเขาในนั้นและพวกเขาทั้งหลายจะพักอยู่ในนั้นตลอดไป”

(สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์: 25)

’Ibn Kathīr (1999-1420: 1/206) ได้อธิบายว่า: “พวกเขาทั้งหลายจะพักอยู่ในนั้นตลอดไป กล่าวคือ เป็นความผาสุกอันสมบูรณ์แบบ เพราะพวกเขาจะพำนักอยู่พร้อมกับความโปรดปรานอันหลากหลายในสถานที่พิทักษ์คุ้มครองจากความตายและความบกพร่องต่างๆ ไม่มีวันสิ้นสุดสำหรับพวกเขา”

ช่วงเวลาชีวิตของมุสลิม หากพิจารณาถึงวิถีการดำเนินชีวิตปกติในแต่ละวันโดยเฉลี่ยคือใช้เวลาในการทำงานประมาณ 6-8 ชั่วโมง พักผ่อนประมาณ 6-8 ชั่วโมง และรายชั่วโมงที่เหลืออีกประมาณ 6-8 ชั่วโมง อาจจะหมดไปกับการสังสรรค์เพื่อนฝูง ช่วยเหลือสาธารณประโยชน์ เยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง และประกอบศาสนกิจ อย่างละ 2 ชั่วโมง รวม 24 ชั่วโมงต่อวันที่ใช้ต้นทุนของเวลาให้หมดไปในวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละคน บางคนอาจบริหารจัดการเวลาอย่างเหมาะสมและสามารถสร้างความสำเร็จในหน้าที่การงาน รวมถึงการประกอบคุณความดีอันมากมาย แต่อีกบางคนอาจประสบความล้มเหลวในชีวิต และประกอบคุณความดีได้เพียงน้อยนิด ทั้งนี้การรู้จักคุณค่าของเวลาและบริหารจัดการมันอย่างถูกวิธีจะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการประสบความสำเร็จได้ หากอายุเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 60-70 ปี สิ่งที่เราควรคำนึงให้มากที่สุดคือ สมมุติว่าแต่ละวันเราใช้เวลาเพื่อการประกอบคุณความดีประมาณ 2 ชั่วโมง เดือนละ 60 ชั่วโมง ปีละ 720 ชั่วโมง หากคิดเป็นวันในรอบปี เวลาในการประกอบคุณความดีเพียงแค่ 30 วัน หากเรามีชีวิตอยู่ 60 ปี เวลาในการประกอบคุณความดีเท่ากับ 1800 วัน หากคิดเป็นชั่วโมงเท่ากับ 43200 ชั่วโมง หากคิดเป็นปีเท่ากับ 5 ปี แต่ต้องลบออกอีก 8640 ชั่วโมง เพราะเป็นช่วงเวลาที่ก่อนบรรลุนิติภาวะ 12 ปีโดยประมาณ ก็คงเหลือ 34560 ชั่วโมง หากคิดเป็นวันเท่ากับ 1440 วัน และหากคิดเป็นปีก็เท่ากับ 4 ปี ดังนั้นระยะเวลาเพียงแค่ 4 ปีเท่านั้นที่เราได้ประกอบคุณความดี ถือเป็นกิจการงานที่น้อยมาก หากเทียบกับช่วงอายุที่เราใช้ชีวิตอยู่บนโลกนี้ แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ยังมีมุสลิมจำนวนไม่น้อยที่ปล่อยเวลาให้เลยมผ่านไปโดยไม่คิดสร้างคุณความดี เพราะความไม่เข้าใจถึงคุณค่าของเวลาและการบริหารจัดการเวลาที่ดี ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวถึงพิกัดอายุของประชาชาติในยุคนี้จากสายรายงานอะบูฮุร็อยเราะฮ์ رضي الله عنه ว่า

((أَعْمَارُ أُمَّتِي مَا بَيْنَ سِتِّينَ إِلَى سَبْعِينَ وَأَقْلَهُمْ مَنْ يَجُوزُ ذَلِكَ))

(أخرجه الترمذي، د.ت.: 3550)

ความว่า “อายุขัยประชาชาติของฉันทันนั้น อยู่ระหว่าง 60 ถึง 70 ปี

และมีน้อยคนนักที่จะเกินจากนี้”

(บันทึกโดย al-Tirmidhīy, n.d.: 3550)⁸²

จากหะดีษข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ช่วงเวลาอายุนั้นไม่ยืนยาวนัก สิ่งที่มีสลิมต้องตระหนัก และสร้างคุณค่าให้แก่เวลา ถือเป็นเรื่องสำคัญในทุกๆ มิติของชีวิต เพราะเวลากับชีวิตคือสิ่งที่เกิด ปฏิสัมพันธ์ต่อกันทุกช่วงมิติ อย่าปล่อยให้เวลาพรากชีวิตที่ไม่มีคุณค่าความดี อย่าปล่อยให้ความดีอันมากมายที่ผ่านเข้ามาในชีวิตเป็นภาระถ่วงความรู้สึกของอารมณ์ค้นหา การรู้จักคุณค่าของเวลาเป็น กุญแจที่ดีเยี่ยมในการไขคุณค่าความดีทั้งหลาย ความเมตตาจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ นั้นมากมายยิ่งนัก ศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวถึงคุณค่าของการประกอบคุณความดีจากสายรายงานอิบนิอับบาส رضي الله عنه ว่า

((إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ ثُمَّ بَيَّنَّ ذَلِكَ فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً فَإِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِ مِائَةٍ ضِعْفٍ إِلَى أضعافٍ كَثِيرَةٍ وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً فَإِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ سَيِّئَةٌ وَاحِدَةٌ))

(أخرجه البخاري، 1419 : 6491)

ความว่า “แท้จริงพระองค์อัลลอฮ์ทรงกำหนดบรรดาความดี และความชั่วไว้ หลังจากนั้นพระองค์ทรงชี้แจงในสิ่งดังกล่าว ดังนั้นผู้ใด ที่มีความมุ่งมั่นที่จะประกอบคุณงามความดี แต่เขาไม่ได้ปฏิบัติ เขา จะได้รับการบันทึกให้ 1 ผลบุญที่ครบถ้วน หากเขามีความมุ่งมั่น และปฏิบัติคุณงามความดี เขาจะได้รับการบันทึกให้ถึง 10 ผลบุญ ถึง 700 ผลบุญ หรืออีกหลายๆ เท่าตัว และผู้ใดที่มีความมุ่งมั่นที่จะ กระทำชั่ว แต่เขาไม่ได้กระทำ เขาจะได้รับการบันทึกให้ 1 ผลบุญ และหากเขามุ่งมั่นและได้กระทำความชั่ว เขาจะถูกบันทึกเพียง 1 กรรมชั่วเท่านั้น”

(บันทึกโดย al-Bukhārīy, 1419: 6412)

จะเห็นได้ว่า การประกอบคุณความดีแม้เพียงน้อยนิด แต่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรง บันทึกให้ถึง 10 และ 700 เท่าด้วยกัน หากพิจารณาถึงช่วงเวลาที่เราได้ประกอบคุณความดีใน ช่วงเวลาอันสั้นตั้งสมมุติฐานที่กล่าวมาข้างต้นมันคุ้มค่าเกินกว่าปัญญาจะรับรู้ได้ เนื่องด้วยความโปรดปรานและความเมตตาอันใหญ่หลวงของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่มีต่อปวงบ่าว และจากความเมตตาอัน ใหญ่หลวงของพระองค์ที่มีต่อปวงบ่าว คือ การที่พระองค์ทรงให้การประกอบคุณงามความดีต่างๆ เหล่านั้นช่างสะดวกง่ายดายยิ่งนัก แต่ทว่าผลบุญและการตอบแทนของการงานเหล่านั้นช่างยิ่งใหญ่ เกินที่เราจะคาดหมายได้ (‘Abū Talḥat, 1423: 7) ทั้งนี้และทั้งนั้นต้องอาศัยความเข้าใจถึงคุณค่า

⁸² อัลติรมิซีย์หุก่มหะดีษนี้ว่าหะสันเฆาะริบ ส่วนอัลบานีย์หุก่มหะดีษนี้ว่าหะสัน.

ของเวลาเป็นส่วนสำคัญ เพราะผู้ที่ไม่เข้าใจคุณค่าของเวลา เขาไม่สามารถจะฉวยโอกาสในการประกอบคุณความดีได้อย่างดีและถูกต้อง ซึ่งการฝึกฝนรูปแบบต่างๆ ในการเสริมสร้างคุณงามความดีให้แก่ชีวิตนั้น ถือเป็นมิติทางด้านศาสตร์อิสลามที่มุสลิมต้องไขว่คว้าและศึกษาเรียนรู้ เพื่อจะนำมาใช้ในการดำรงชีวิตอย่างผู้ที่รู้คุณค่าในมิติต่างๆ ของเวลาโดยแท้จริง

2.3.4 ผลตอบแทนของมนุษย์ที่รู้คุณค่าของเวลา

ผลตอบแทนของมนุษย์เกี่ยวกับเรื่องเวลานั้น จะได้รับผลตอบแทนที่ดีหรือเลวร้าย ขาดทุนหรือกำไร ย่อมขึ้นอยู่กับรู้คุณค่าของเวลา หากให้ความสำคัญและเล็งเห็นคุณค่าของเวลาอย่างจริงจังก็จะนำไปสู่การได้รับผลตอบแทนที่ดี ทั้งโลกนี้และโลกหน้า

ในระบอบอิสลาม เวลาถือเป็นมิติที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะด้วยกับมิติช่วงเวลาต่างๆ ได้นำมาซึ่งความสมบูรณ์ในอิสลาม และการเรียนรู้คุณค่าในมิติต่างๆ ของเวลาจะทำให้มุสลิมได้รับรู้ถึงวิทย์ปัญญาอันหลากหลายที่อยู่ภายใต้กรอบแห่งศาสตร์อิสลามที่มาจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ และรวมถึงคำพูดเหล่าอัครสาวก และปราชญ์มุสลิม จึงขอจำแนกแง่มุมต่างๆ ที่เกี่ยวกับคุณค่าของเวลา เพื่อการเรียนรู้ในบางมิติและนำไปประยุกต์ใช้อย่างรู้ค่าและเกิดประโยชน์อันสูงสุด

2.3.4.1 คุณค่าของเวลาในการใช้ความคิด

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ดำรัสในอัลกุรอานเกี่ยวกับการใช้ความคิดไว้ว่า

﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾

﴿النَّارِ﴾

(سورة آل عمران: 191)

ความว่า “คือบรรดาผู้ที่รำลึกถึงอัลลอฮ์ ทั้งในสภาพยืนและนั่ง และในสภาพที่นอนตะแคง และพวกเขาพิจารณาอันในการสร้างบรรดาชั้นฟ้าและแผ่นดิน(โดยพวกเขา กล่าวว่า) โอ้พระเจ้าของพวกข้าพระองค์ พระองค์มีได้ทรงสร้างสิ่งนี้มาโดยไร้สาระ มหาบริสุทธิ์ที่พระองค์ท่าน โปรดทรงคุ้มครองพวกข้าพระองค์ ให้พ้นจากการลงโทษแห่งไฟนรกด้วยเถิด”

(สุเราะฮ์อาละอิมรอน: 191)

’Ibn Kathīr (1999-1420: 2/184) ได้อธิบายว่า: “จากคำว่า “يَتَفَكَّرُونَ” คือการใช้ความคิดอย่างเข้าใจถึงวิทย์ปัญญาในการสร้างบรรดาชั้นฟ้าและแผ่นดิน ซึ่งเป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของผู้สร้าง เดชานุภาพ ความรอบรู้ การคิดสรร และความเมตตาของพระองค์”

จะเห็นได้ว่า โองการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงทักษะผู้ใช้ความคิด คือบรรดาผู้ที่รำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ ทั้งในสภาพยืนและนั่ง และในสภาพที่นอนตะแคง ทุกอิริยาบถสร้างคุณความดี

ให้แก่ตนเองได้ ในหนังสือ 'Ihya' 'Ulum al-Dīn อิบน์อับบาส رضي الله عنه กล่าวว่า ละหมาดสองเราะกะอ์ที่จิตสงบในการใคร่ครวญดีกว่าการละหมาดยามตีงตลอดคืนด้วยใจที่ไม่สงบ และท่านกล่าวอีกว่า การใช้ความคิดมุ่งสู่ความดีงาม จะชักนำไปสู่การปฏิบัติความดี และการใช้ความคิดสำนึกในความผิด จะชักนำไปสู่การละทิ้งมัน ท่านอุมร์ บิน อับดุลอะซีซ กล่าวว่า การใช้ความคิดในความโปรดปรานต่างๆ จากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ คือส่วนหนึ่งจากการเคารพภักดีที่ประเสริฐสุด อะบูสุลัยมาน กล่าวว่า การใช้ความคิดหวังผลประโยชน์โลกนี้จะเป็นฝักใฝ่คุณความดีในโลกหน้า และเป็นภัยพิบัติแก่ชนชาวราชาฎ การใช้เวลาในวันโลกหน้านั้นจะสืบทอดมรดกทางวิทยปัญญาและฟื้นฟูสภาพจิตใจ (al-Ghazālī: 4/425)

ทั้งนี้ การที่จะนำมาซึ่งความมีสมาธิในละหมาด การมุ่งสู่ความดีงาม การละทิ้งความชั่ว การแสดงออกในการเคารพภักดี และการสืบทอดมรดกทางวิทยปัญญาและฟื้นฟูสภาพจิตใจ ส่วนสำคัญมาจากผู้ที่รู้จักใช้ทักษะความคิดเพื่อสร้างคุณค่าของเวลาให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

2.3.4.2 คุณค่าของเวลาในการรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ

รายงานจากอะบูฮุร็อยเราะฮ์ رضي الله عنه ว่า

((مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ وَحِينَ يُمَسِي سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ مِائَةَ مَرَّةٍ لَمْ يَأْتِ أَحَدٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَفْضَلٍ مِمَّا جَاءَ بِهِ إِلَّا أَخَذَ قَالَ مِثْلَ مَا قَالَ أَوْ زَادَ عَلَيْهِ))

(أخرجه مسلم، د.ت.: 2335)

ความว่า “ผู้ใดที่กล่าวในยามเช้าและยามเย็นว่าสุบะฮานัลลอฮ์ วัะบิฮัมดิฮ์⁸³ 100 ครั้งในวันกียามะฮ์จะไม่มีใครที่มีงานประเสริฐไปกว่าที่เขาได้ทำไว้นอกจากผู้ที่กล่าวเช่นเดียวกับที่เขากล่าว หรือมากกว่านั้น”

(บันทึกโดย Muslim, n.d.: 2335)

จากวจนะของท่านศาสนทูต ﷺ บ่งชี้ให้เห็นสองช่วงเวลาอันทรงค่าในการเก็บเกี่ยวคุณความดีอย่างง่าย ๆ แต่แฝงไปด้วยความประเสริฐอันมากมาย และในขณะเดียวกันมีนัยชี้แนะให้แข่งขันกันสร้างคุณความดีในรูปแบบดังกล่าว เพื่อเสริมสร้างคุณความดีให้เพิ่มมากขึ้น

2.3.4.3 คุณค่าของเวลาในการดูแลสุขภาพ

อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย ถือเป็นส่วนที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับมนุษย์ที่ต้องดูแลและรักษาเยียวยา เพื่อความเป็นปกติของสภาพร่างกายให้มีความเข้มแข็งและแข็งแรงอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นส่วนภายนอกหรือภายใน กล่าวคือ มุสลิมต้องปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ ทั้งในกิจวัตรประจำวัน เช่น การละหมาดห้าเวลา การประกอบอาชีพ และการช่วยเหลือกิจกรรมทางสังคม หรือกิจวัตรประจำสัปดาห์ เช่น การร่วมฟังธรรมเทศนาและละหมาดญุมอะฮ์ร่วมกัน หรือแม้กระทั่งกิจวัตรในเดือนรอมฎอนประจำปี นั่นคือ การถือศีลอดและการร่วมละหมาดตะระอวีหฺ ซึ่งสุขภาพ

⁸³ ความว่า มหาบิรสูทฺ์แต่อัลลอฮ์ และด้วยการสรรเสริญพระองค์.

ถือเป็นเรื่องสำคัญที่ก่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการประกอบศาสนกิจเหล่านั้น ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้จากสายรายงาน มัรวาน บิน มูอาวีเยฮฺ ว่า

((مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمْ آمِنًا فِي سِرِّهِ، مُعَاتِي فِي حَسَدِهِ، عِنْدَهُ قُوَّةٌ يَوْمَهُ، فَكَأَنَّمَا حَيَّرْتُ لَهُ الدُّنْيَا))

(أخرجه الترمذي، د.ت.: 2346)

ความว่า “ผู้ใดที่ตื่นเช้าขึ้นมา มีจิตใจที่สงบร่มเย็น⁸⁴ มีสุขภาพพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีอาหารสำหรับบริโภคในวันนั้น ก็ประหนึ่งว่าเขาผู้นั้นได้ครองโลกไว้ทั้งโลก”

(บันทึกโดย al-Tirmidhīy, n.d.: 2346)⁸⁵

จากนัยยะดิษข้างต้น ชี้ให้เห็นถึงเจตนารมณ์ในอิสลามที่บอกถึงความสงบสุขที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่มีความพร้อมทางสภาพร่างกายและจิตใจในแต่ละวัน เป็นเครื่องหมายความเข้มแข็งของชีวิตที่จะเผชิญกับทุกๆ สภาพการณ์ การประกอบศาสนกิจและการงานต่างๆ แต่ละช่วงเวลาจะบรรลุผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ส่วนสำคัญมาจากความพร้อมของสุขภาพร่างกายทั้งภายนอกและภายใน

2.3.4.4 คุณค่าของเวลาในการศึกษาอัลกุรอาน

ศาสตร์ต่างๆ ในอิสลามมีแหล่งที่มา และแหล่งที่มาปฐมภูมิสำหรับมุสลิม คือ ศาสตร์แห่งอัลกุรอาน ซึ่งถือเป็นคัมภีร์อันทรงค่าและมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะอัลกุรอานได้เฝ้าระวังถึงเรื่องราวและหลักบัญญัติต่างๆ ไว้อย่างหลากหลายและครบถ้วน โดยเทวทูตญิบรีลเป็นตัวแทนสื่อจากพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ มายังศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้และรับนำมาเผยแพร่ต่อประชาชาติในแต่ละช่วงเวลาและเหตุการณ์ต่างๆ เรียกว่าวิวรณ์ ถือเป็นศาสตร์ชั้นสูงสุดในทัศนะอิสลาม และอัลกุรอานเป็นคัมภีร์ที่ไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบและหักล้างเนื้อหาที่ได้ประมวลไว้ ไม่ว่าจะด้านหนึ่งด้านใด แม้เพียงประโยคเดียวก็ตาม

พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ดำรัสว่า

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾

(سورة البقرة: 23)

ความว่า “และถ้าหากผู้เจ้ายังคงคลางแคลงสงสัยในสิ่งที่เราได้ส่งมาแก่บ่าวของเราก็ขอให้ผู้เจ้าจงแต่งขึ้นมาสักซูเราะฮ์หนึ่งที่เหมือนกับสิ่งนี้ ผู้เจ้าอาจจะเรียกใครอื่นนอกจากอัลลอฮ์มาช่วยเหลือผู้เจ้าก็ได้ ถ้าหากผู้เจ้าแน่จริง (ในความสงสัยก็จงทำ)”

(ซูเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์: 23)

⁸⁴ นั่นคือ ไม่มีความวิตกกังวลทุกซั่วน.

⁸⁵ อัลบานีย์หุ้หมะดิษนี้ว่าเศาะฮีห.

’Ibn Kathīr (1999-1420: 1/198) ได้อธิบายว่า: “สุเจ้า⁸⁶ จึงนำมาเหมือนดังเช่น คัมภีร์อัลกุรอาน หากสุเจ้าคิดว่าแท้จริงอัลกุรอานมาจากผู้อื่นจากอัลลอฮ์ แล้วสุเจ้าทั้งหลายจง นำเสนอกันมาพร้อมทั้งการอนุเคราะห์จากบุคคลที่พวกสุเจ้าต้องการอื่นจากอัลลอฮ์ ﷻ แน่อนพวกสุเจ้าไม่มีความสามารถกระทำเอกเช่นอัลกุรอานได้เลย”

ดังนั้นการอาศัยช่วงเวลาเพื่อศึกษาเรียนรู้อัลกุรอานเป็นสิ่งจำเป็นเหนือมุสลิมทุกคน เพราะอัลกุรอานเป็นคัมภีร์ที่ได้ประมวลไว้ซึ่งบัญญัติศาสตร์อันมากมาย และสร้างความประเสริฐ ความจำเริญ และได้รับผลานิสงค์ความดีงามแก่ผู้ที่ศึกษาเรียนรู้อัลกุรอาน

จากอิบนุหมัสอูด رضي الله عنه ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَلِهَا لَا

أَقُولُ الْم حَرْفٌ وَلَكِنْ أَلِفٌ حَرْفٌ وَلَا م حَرْفٌ وَمِمْ حَرْفٌ))

(أخرجه الترمذي، د.ت.: 3158)

ความว่า “บุคคลใดอ่านเพียงหนึ่งอักษรจากคัมภีร์อัลกุรอานเขาจะ ได้รับหนึ่งความดีและความดีหนึ่งเท่ากับสิบเท่าความดี ฉะนั้นจะไม่พูด ว่า อะลิฟ ลาม มีม นั้นหนึ่งอักษร แต่ทว่า อะลิฟ หนึ่งอักษร ลาม หนึ่งอักษร และมีม อีกหนึ่งอักษร”

(บันทึกโดย al-Tirmidhī, n.d.: 3158)⁸⁷

จากหะดีษข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความเมตตาแห่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เพียงแค่หนึ่ง อักษรในการศึกษาอัลกุรอานมีความดีถึงสิบเท่า ซึ่งไม่มีคัมภีร์หรือวรรณกรรมใดที่จะให้คุณค่าได้ เหมือนดังเช่นนี้ การให้เวลากับการศึกษาอัลกุรอานถือเป็นความดีงามของชีวิตที่ได้สร้างสมไว้ และถือเป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่ดีที่สุดในกลุ่ม

จากอุสมาน บินอัฟฟาน رضي الله عنه ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวว่า

((خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ))

(أخرجه البخاري، 1419 : 5027)

ความว่า “ผู้ที่ดีที่สุดในหมู่พวกท่านคือ ผู้ที่เรียนและสอนอัลกุรอาน”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1419: 5027)

จะเห็นได้ว่า มิติแห่งอิสลามให้ความสำคัญกับรัฐธรรมนูญของชีวิต คือ อัลกุรอาน ซึ่งมุสลิมทุกคนจะต้องใช้เวลาศึกษาเรียนรู้ และทำความเข้าใจในศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมให้มีการเผยแผ่องค์ความรู้ที่มาจากอัลกุรอาน ซึ่งท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนถึงผู้ที่ดีที่สุดคือผู้ที่เรียนและสอนอัลกุรอาน ทั้งนี้ การบริหารจัดการเวลาอย่างรู้ค่าและเหมาะสม คือส่วนสำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนวิถีชีวิตไปสู่ความจำเริญ ช่วยเพิ่มพูนศักยภาพด้านองค์ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอัลกุรอานแก่ตนเองและประชาตีมุสลิม

⁸⁶ คือบรรดาผู้ฝ่าฝืน และโองการนี้ได้ประทานลงมาเพื่อทำลายความสามารถและขจัดความหยิ่งยะโสของพวกเขา.

⁸⁷ อัลบานีย์หุ้หมะดีษนี้ว่าเศาะฮีห.

2.3.4.5 คุณค่าของเวลาในการประกอบศาสนกิจ

มิติต่างๆ ในอิสลามจะเกี่ยวข้องกับการประกอบศาสนกิจ ทั้งภาคบังคับและภาคส่งเสริม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคบังคับเฉพาะบุคคล มุสลิมต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและถือเป็นการฝ่าฝืนหากละทิ้งหรือละเว้นส่วนหนึ่งส่วนใด ศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวถึงคุณค่าในการเตรียมพร้อมสู่ช่วงเวลาละหมาดและใช้ทักษะในการปฏิบัติทวงท่าวรวมถึงการบริหารจิตใจให้เกิดสมาธิว่า

((خَمْسُ صَلَوَاتٍ افْتَرَضَهُنَّ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ أَحْسَنِ وُضُوءُهُنَّ وَصَلَاتُهُنَّ لَوْ قِيَّتِهِنَّ وَأَتَمَّ رُكُوعَهُنَّ وَخُشُوعَهُنَّ كَانَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَهْدٌ أَنْ يَغْفِرَ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَلَيْسَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَهْدٌ إِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ وَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ))

(أخرجه أبو داود، د.ت.: 425)

ความว่า “ละหมาด 5 เวลาที่พระองค์อัลลอฮ์ได้บังคับใช้ บุคคลใดได้อาบน้ำละหมาดอย่างดีแล้วละหมาดในเวลาของมัน ซึ่งได้มีการโค้งคำนับและมีสมาธิในละหมาดอย่างสมบูรณ์ สำหรับเขาสัญญาได้รับอภัยโทษจากพระองค์อัลลอฮ์และบุคคลใดที่ไม่ปฏิบัติ ดังนั้นสำหรับเขาจะไม่มีสัญญาใดจากพระองค์ หากพระองค์ประสงค์จักอภัยโทษแก่เขา และหากพระองค์ประสงค์จักลงโทษเขา”

(บันทึกโดย 'Abū Dāwūd, n.d.: 425)

จากหะดีษข้างต้นแสดงให้เห็นถึงคุณค่าในมิติของการใช้เวลาละหมาดที่จะนำไปสู่การได้รับอภัยโทษจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งบ่งบอกถึงคุณภาพของการละหมาดและผลตอบแทนอันคัมค่าที่อยู่ภายใต้สัญญาของพระองค์ ถือเป็นกิจวัตรประจำวันที่มุสลิมทุกคนมีสิทธิไขว่คว้าคุณค่าดังกล่าวให้แก่ตนเอง เพื่อให้วันเวลาที่ผ่านไปเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด

ส่วนการประกอบศาสนกิจอื่น ศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวไว้เช่นกันถึงคุณค่าของเวลาในมิติต่างๆ ดังความประเสริฐและคุณค่าในการถือศีลอด ซึ่งมีรายงานจากอะบีฮุร็อยเราะฮ์ رضي الله عنه ว่า

((كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ يُضَاعَفُ الْحَسَنَةُ عَشْرُ أَمْثَلِهَا إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا الصَّوْمَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزَى بِهِ يَدْعُ شَهْوَتَهُ وَطَعَامَهُ مِنْ أَجْلِ لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ فَرْحَةٌ عِنْدَ فِطْرِهِ وَفَرْحَةٌ عِنْدَ لِقَاءِ رَبِّهِ وَخَلُوفٌ فِيهِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ))

(أخرجه مسلم، د.ت.: 2763)

ความว่า “ทุกกิจการงานของมนุษย์ ความดีของเขาแต่ละอย่างจะได้รับการ 10 เท่าถึง 700 เท่าด้วยกัน พระองค์อัลลอฮ์ดำรัสว่า เว้นแต่การถือศีลอด แท้จริงมันเป็นสิทธิแห่งข้าพระองค์และข้าพระองค์จะตอบแทนมันเองอันเนื่องมาจากเขาได้ละเว้นกิเลสอารมณ์และอาหารเพื่อข้าพระองค์ สำหรับผู้ถือศีลอดได้รับความดีใจ 2 ช่วงเวลา ดีใจในช่วงที่

เขาได้ละศีลอดและดีใจในขณะที่ได้พบกับพระเจ้าของเขา ส่วนกลิ่นปากของผู้ถือศีลอด ณ พระองค์อัลลอฮ์ ช่างหอมหวานยิ่งกว่ากลิ่นน้ำหอมจากชะมดเชียง”

(บันทึกโดย Muslim, n.d.: 2763)

จะเห็นได้ว่า การถือศีลอดในรอบปีสามารถสร้างคุณค่าของเวลาให้แก่ชีวิตในคุณความดีอันมากมาย ขณะเดียวกันในเดือนรอมฎอนมีความดีอื่นที่แฝงไปด้วยพลังแห่งผลบุญกุศล ดังเช่น ละหมาดตะรอวิหฺ ทานข้าวสัหฺรูก่อนพระญฺร์ การถืออดิกาฟ 10 คีนสุดท้าย และการแสวงหาความโปรดปรานในคำคืนลัยละตุลก็อตร์ ถือเป็นเดือนแห่งความจำเริญยิ่งในอิสลาม การเล็งเห็นคุณค่าในแต่ละช่วงเวลาช่วยเพิ่มพูนความดีงามได้ แม้แต่การจ่ายชะกาตฟิตเราะฮฺ จากอิบนุอับบาส رضي الله عنه กล่าวว่า

((فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- زَكَاةَ الْفِطْرِ طُهْرًا لِلصَّائِمِ
مِنَ اللَّعْوِ وَالرَّفَثِ وَطُعْمَةً لِلْمَسَاكِينِ مَنْ آدَاهَا قَبْلَ الصَّلَاةِ فَهِيَ زَكَاةٌ
مَقْبُولَةٌ وَمَنْ آدَاهَا بَعْدَ الصَّلَاةِ فَهِيَ صَدَقَةٌ مِّنَ الصَّدَقَاتِ))

(أخرجه أبو داود، د.ت.: 1611)

ความว่า “ท่านศาสนทูตได้บัญญัติการจ่ายชะกาตฟิตเราะฮฺ ซึ่งมันสามารถชำระขัดเกลาให้แก่ผู้ถือศีลอดจากสิ่งไร้สาระและคำหยาบคาย และเป็นอาหารแก่คนยากจน บุคคลใดจ่ายมันก่อนละหมาด ถือเป็นชะกาตที่ถูกตอบรับ และบุคคลใดจ่ายมันหลังละหมาด ถือเป็นทานบริจาคหนึ่งจากทานบริจาคทั้งหลาย”

(บันทึกโดย 'Abū Dāwūd, n.d.: 1611)⁸⁸

การจ่ายชะกาตฟิตเราะฮฺถือเป็นอีกมิติหนึ่งที่สร้างคุณค่าให้แก่ชีวิต เป็นการชำระสิ่งที่ไม่ดีงามในขณะที่ถือศีลอดแก่ตนเอง และสามารถเอื้อประโยชน์ให้แก่สังคมมุสลิมเพื่อสร้างความเสถียรภาพระหว่างกัน หากพิจารณากรอบของเวลาในการจ่ายชะกาตฟิตเราะฮฺ ตามหลักศาสนบัญญัติอนุญาตให้จ่ายได้ตั้งแต่เริ่มเข้าสู่เดือนแห่งความจำเริญนี้เช่นเดียวกัน และต้องจ่ายให้เสร็จสิ้นก่อนการละหมาดอีดิลฟิตรี⁸⁹

จากอิบนุอุมร์ رضي الله عنه ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวว่า

((أَمَرَ بِزَكَاةِ الْفِطْرِ أَنْ تُؤَدَّى قَبْلَ خُرُوجِ النَّاسِ إِلَى الصَّلَاةِ))

(أخرجه مسلم، د.ت.: 2335)

ความว่า “คำสั่งด้วยเรื่องชะกาตฟิตเราะฮฺ ทว่าต้องได้รับการจ่ายมันก่อนผู้คนจะออกไปสู่การละหมาด”

(บันทึกโดย Muslim, n.d.: 2763)

⁸⁸ อัลบานีย์หุ้กมะหะดิษนี้ว่าหะสัน.

⁸⁹ นั่นคือ หลังจากดวงอาทิตย์ตกในคืนวันอีดิลจนกระทั่งรุ่งเช้าก่อนจะเข้าสู่ละหมาดอีดิ.

ส่วนในเรื่องของประกอบศาสนกิจที่สำคัญอีกมิติหนึ่งซึ่งศาสนบัญญัติได้บังคับใช้หนึ่งครั้งในชีวิต คือการประกอบพิธีหัจญ์ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสไว้ว่า

﴿الْحُجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ
وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَتَرَوُودُوا فَإِنَّ خَيْرَ
الزَّادِ التَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا يَا أُولِي الْأَلْبَابِ﴾

(سورة البقرة: 197)

ความว่า“(เวลา) การทำหัจญ์นั้นมีหลายเดือน อันเป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว ดังนั้นผู้ใดที่ได้ให้การทำหัจญ์ จำเป็นแก่เขาในเดือนเหล่านั้น⁹⁰ แล้ว ก็ต้องไม่มีการสมสู่และไม่มีการละเมิด และไม่มีการวิวาทใดๆ ใน(เวลา) การทำหัจญ์ และความดีใดๆที่พวกเขากระทำนั้น อัลลอฮ์ ทรงรู้ดี และพวกเขาจงเตรียมเสบียงเถิด⁹¹ แท้จริงเสบียงที่ดีที่สุดนั้น คือความยำเกรงและพวกเขาจงยำเกรงเข้าเถิดโอ้ผู้มีปัญญาทั้งหลาย!”

(สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์: 197)

อัญญาาะบะรียฺ (al-Tabarī, 2000-1420: 4/115) ได้อธิบายว่า: “ ท่านอิบนุ อับบาส رضي الله عنه ได้รายงานไว้ว่า (เวลา) การทำหัจญ์นั้นมีหลายเดือนอันเป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว คือ เซาวาล ชุลเกาะฮ์อะดะฮ์ และอีก 10 วันของชุลหิจญะฮ์ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงให้มีเดือนเหล่านี้เพื่อการทำหัจญ์ และช่วงเวลาของเดือนที่เหลือไว้เพื่อการทำอุมเราะฮ์ ดังนั้นผู้หนึ่งผู้ใดไม่สมควรอิห์รอมหัจญ์เว้นแต่จะต้องอิห์รอมในเดือนหัจญ์เพียงเท่านั้น ส่วนการอิห์รอมอุมเราะฮ์นั้นสามารถกระทำได้ทุกเดือน”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า การอิห์รอมหัจญ์ มีช่วงเวลาที่แน่นอน ไม่อนุญาตให้อิห์รอมหัจญ์ในช่วงเวลาที่ไม่ได้กำหนดไว้ ซึ่งเป็นการบอกถึงการรู้จักใช้ทักษะบริหารเวลาที่ถูกต้อง และในโองการข้างต้นได้ย้าถึงข้อห้ามต่างๆในช่วงเวลาของการอิห์รอมหัจญ์นั้นเป็นการเสริมทักษะการบริหารเชิงปฏิบัติในส่วนของข้อห้าม และรวมถึงคุณค่าแห่งช่วงเวลาที่ได้อิห์รอมหัจญ์นั้น คือเสบียงที่ดีเยี่ยมที่สุดสำหรับผู้ศรัทธาที่จะเดินทางไปสู่โลกหน้า

การประกอบพิธีหัจญ์ถือเป็นศาสนกิจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยคุณความดีอันมากมาย อันเนื่องมาจากต้องสละทรัพย์สิน เวลา รวมถึงสุขภาพจิตที่หนักแน่นและสุขภาพร่างกายที่เข้มแข็งพร้อมเพื่อการประกอบศาสนกิจจนลุล่วง ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวยืนยันถึงความประเสริฐในเรื่องดังกล่าวไว้ ซึ่งมีรายงานจากอะบูฮุร็อยเราะฮ์ رضي الله عنه ท่านได้ยืนยันศาสนทูต ﷺ กล่าวว่า

((مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرُفْثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ))

(أخرجه البخاري، 1419 :1521)

ความว่า “บุคคลใดได้ประกอบพิธีหัจญ์เพื่ออัลลอฮ์ แล้วไม่มีการสมสู่และไม่มีการละเมิดเขาจะกลับมาเหมือนวันที่ได้คลอดจากท้อง

⁹⁰ หลังจากทำการอิห์รอมแล้ว

⁹¹ หมายถึงเสบียงในการเดินทางไปทำฮัจญ์

มารดาของเขา⁹²”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1419: 1521)

จะเห็นได้ว่า การประกอบพิธีหัจญ์ที่มีความบริสุทธิ์ใจ ปราศจากการประพடுத்தที่ลามกอนาจาร และยับยั้งการละเมิดในรูปแบบต่างๆ นั้นจะนำมาซึ่งคุณค่าแห่งชีวิต กล่าวคือพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงลงล้างบาปให้แก่เขาเปรียบเสมือนวันที่คลอດออกจากท้องมารดาของเขา ถือเป็นความโปรดปรานอันยิ่งใหญ่แห่งพระองค์ที่มีให้แก่ประชาชาติอิสลามในยุคนี้

จากมิติต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของเวลาในแต่ละมิติจะนำมาซึ่งผลตอบแทนที่ดี หากรู้จักการนำมาประยุกต์ใช้และบริหารวิถีชีวิตอย่างชาญฉลาด ไม่ว่าจะในรูปแบบของการปฏิบัติหรือละเว้น ทั้งนี้การให้ความสำคัญและเล็งเห็นถึงความสำเร็จทั้งโลกนี้และโลกหน้า ขึ้นอยู่กับการรู้จักใช้ประโยชน์จากคุณค่าของเวลาในมิติต่างๆ ดังคำเตือนใจที่ว่า “แท้จริงช่วงเวลาต่างๆ คืออายุขัยของท่าน ดังนั้นอย่าใช้เวลาให้หมดไปเว้นแต่ในสิ่งที่สร้างความสำเร็จแก่ท่าน” (Ibrahim al-Fakīy. 2009: 35)

ดังนั้นการให้ความสำคัญกับเวลาในมิติต่างๆ ก่อให้เกิดคุณค่าที่สามารถสร้างเป็นผลงานที่เยี่ยมยอดที่สุดสำหรับมนุษย์ที่ใฝ่หาซึ่งมีปรากฏอยู่หลายสถานที่ในคัมภีร์อัลกุรอานที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานเกี่ยวกับเวลาโดยเฉพาะอย่างยิ่งมิติของเวลาในสุเราะฮ์อัลอัศร

ดังพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสว่า

﴿وَالْعَصْرِ
إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾

(سورة العصر: 1-2)

ความว่า “ขอสาบานด้วยกาลเวลา แท้จริงมนุษย์อยู่ในการขาดทุน”

(สุเราะฮ์อัลอัศร: 1-2)

อัลคอซิมิน (al-Khāzin. 1979-1399: 7/286) ได้อธิบายความสำคัญว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยเวลาเพราะมีอุทาหรณ์และความน่าประหลาดใจในช่วงเวลาต่างๆ สำหรับผู้ที่ใคร่ครวญ”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นให้นัยบ่งชี้ถึงความสำคัญในช่วงเวลาเหล่านั้นให้เกิดแง่คิดทางศาสตร์อิสลามที่จะนำไปสู่กระบวนการศึกษาเรียนรู้ที่หลากหลายและเป็นการยืนยันถึงสถานภาพความยิ่งใหญ่แห่งพระองค์ในแต่ละช่วงของมิติเวลา เป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและเป็นอุทาหรณ์เพื่อมนุษย์จะได้รู้จักใช้แนวคิดในการบริหารเวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

⁹² คือ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงอภัยโทษในบาปของเขาทั้งหมด.